

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

IV. Eadem materia discutitur, & idem auctor refellitur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](#)

*Non penitus te impositi libenti animo suscipio; vale
ante.*

DIALOGUS IV.

De Opinione probabili.

In quo eadem materia discutitur, &
idem auctor refellitur.

ANTIM. TEMPORI adfuisti; Pithanophile; te
unum præstolabar; sed quæso te ne
quæsi interpellere, & multas horas tibi ac tuis Mu-
nificis, quod certè, ut ingenue fatear, inter-
minus patienter fero.

PITHANOPH. Quotidianò prudens occurris in-
modo; mirum enim quām multi, singulis pene
tempore interpellent, & multas horas tibi ac tuis Mu-
nificis, quod certè, ut ingenue fatear, inter-
minus patienter fero.

ANTIM. Quid faceres, debitores omnium su-
morum, de quoque infiniti à me suscepisti, & munieris
admodum ratio exigit; indeles etiam mea eò
in dicta à natura comparatum me sentio, ut Musis
et tempus ultro iubraham, quando vel mu-
nificis, vel spontanea etiam charitas id po-
tius fed accipelbimus, & discussionem suscepimus.

PITHANOPH. Argumenta illa jam plenè dilu-
mehic auctor addensarat, ut sententiam suam
ex, & quia prædictis argumentis subiectis res-
ponsum illas, quibus nostrarum partium argumen-
tatione, erit fortè operare pretium, hujus
dissertationis in examen vocare, si tamen per te

ANTIM. Per me licet omnino inde quippe illius
mea hoc saltē admīnicio carebit; incipe igit
aprome illas, eo, quo jacent ordine, ne quid
uncavus excidat.

PITHANOPH. Primariatio pro nostra sententia
concepatur, quod Christi jugum sit suave &
miser, & mandata ejus gravia non sint; quod
nam humanae in benigniore partem semper
zen; quod cum sit quām moraliter impossibili-
temperare tempore probabiliorem, Deus moralis-
impossibilita non jubeat: ad hæc responderet defi-
nisse à Christo, salutis viam arctam esse ac dif-
ficiliter & absoluē, arctam etiam secundum
quod verò, & cum limitatione, suave jugum esse:
concluantur quæso Interpretes faci, nullam illi re-
guntiam inveniunt; sed bene intelligunt, arctam
etiam, & suave jugum; arcta quidem, ut jam
vix si cum summa illa facilitate comparetur, qua
mores in via perditoris abeunt; arcta etiam,
qua desideria carnis reprimere, tentationes Diaboli
superare, & frequentissimas peccandi occasiones
qua fugere debemus, ut saluti nostra consulamus.
Jugum vero suave dicitur, quatenus cum alio jugo

ANTIM. In dicto S. Inquisitionis decreto, quod
etiam est decisio fidei, ne unum quidem verbum
ejus, quo significetur, definitum. Officiale à Christo
impliciter & absoluē, arctam etiam viam, secundum
quod verò, & cum limitatione, suave jugum esse:

concluantur quæso Interpretes faci, nullam illi re-
guntiam inveniunt; sed bene intelligunt, arctam
etiam, & suave jugum; arcta quidem, ut jam

vix si cum summa illa facilitate comparetur, qua
mores in via perditoris abeunt; arcta etiam,
qua desideria carnis reprimere, tentationes Diaboli
superare, & frequentissimas peccandi occasiones
qua fugere debemus, ut saluti nostra consulamus.
Jugum vero suave dicitur, quatenus cum alio jugo

legis antiquæ tantum non intolerabili comparatur,
vel quatenus ubi ante divinæ gratiæ appulsi delini-
tum, quasi à facie olei computi se sit; igitur & arcta
est via, & suave jugum, per comparationem quan-
dam, quatenus scilicet hoc quidem cum graviore ac
duriore, illa verò cum laxiore, seu patentiore com-
paratur; quamquam utrumque facile amanti, & ni-
hil difficile inimis, nihil asperum humilibus; unum
certè ab altero temperatur; jugum quidem est, sed
cum suavitate coniunctum, suavitatis est, sed nun-
quam sine jugo, quo subjectionem significat, ac pro-
inde à servandis Dei & Ecclesiæ præceptis neminem
eximit, ceterum reliqua suavia & facilis; pari modo
arcta est via, quæ ducit ad vitam, via scilicet manda-
torum Dei; arcta, inquam, est via, id est, multi obices
superandi; quām multa enim saluti nostræ opponunt
se, & arduum, vel arctum reddunt virtutis iter;
Christitatem gratia in viâ planas aspera reduxit, &
totum iter complanavit.

8. PITHANOPH. Illud porro de legibus humanis,
quæ in benigniorem partem inclinant, *i. benignus,*
ff. deleg. & *c. final de transacto*; ita cum Mercurio
explicat, ut de infingendis pœnis intelligendum sit;
at si quod ad pœnas, in benigniorem partem leges in-
clinant, potiori jure, quod ad obligationem culpæ, lex
enim que est justitia regula, pœnam culpæ adaequat;
si ergo inclinat in mitiorem partem, quod ad pœnam,
inclinet etiam quod ad culpam, vel obligationem cul-
pæ; qui vult enim effectum, vult causam; nec aliam
explicationem Doctores admittunt.

9. ANTIM. Ita est; cum enim lex omnis liget, ut
ajunt, si nimium stringat, non ligat tantum, sed
torquet; unde iuxta sanctum naturæ institutum, &
commune pronunciatum, in summo strictissimæ
significationis rigore non sunt accipiendæ, sed mitius
& benignius; ligant sanè atque obligant; non tam
men italaxo, vel arcto nodo, ut vel inde minimè li-
gare, vel inde torquere potius, quām ligare censean-
tur; est modus in rebus, & medium renuere beatæ;
itaque nec summus ille rigor tenendus opinionis
probabilioris, qui reverè quantus sit, vix ac nevix
quidem dici potest; paucas enim, & fere nullas opini-
ones verè ac certò probabiles habemus, de quibus
conset, ultra probabilius censenda sit, v. g. utrum
liceat sequi opinionem minus probabilem, dico, il-
lam esse probabiliorem partem, quæ assertit; Adver-
sarii vero illam, quæ negat, utrum dubium votum
teneat; dico, esse illam, quæ negat, illam verò illi,
quæ assertit; utrum lex dubia obliget. Auctor dicit,
eam partem probabiliorem esse, quæ assertit; ego ve-
rò, illam, quæ negat; utrum pactum trium contra-
ctuum sit usurarium; Adversarii probabilius tenent,
usurarium esse, ego minus probable, idem proflus
in aliis; quid ergo faciet anceps animus; si enim
teneor ad probabiliorem, quamvis hæc probabili-
or à me reputetur, mihi tamen restat aliquid
dubium, cum oppositam alii probabiliorem esse di-
cant; quid faciam miser in his angustiis? in qui-
bus hinc & inde peccandi necessitas quædam imini-
net.

10. PITHANOPH. Auctor argumentum retorquet;
dicit enim difficilius esse opera, probabilem ab im-
probabili discernere, ut vel ipse Caramuel fatetur à
Barone relatus.

11. ANTIM. Noli quæso citare Baronem, cuius fi-
des adeo mihi suspecta est, cum eam centies & mil-
lies prostituerit: quod verò ad Illustrissimum Car-
amuēl spectat, hominem vereor, sed omnes illius
assertiones defendendas non suscepī, quod ad rem
spectat,

spectat, sumus in alia navi; nec enim de probabilitate dubitare possumus, qui ce: tam dumtaxat probabilitatem in praxi admittimus, & tantum probabilem rei cimus; unde profecto non sumus incepti, nec dubitare possumus, an sit probabilis, ut adversarii jure dubitare possunt, an sit probabilis; & non difficilis est opere, homini docto, certò probabilem ab improbabili, vel probabilitate tantum probabilem distinguere, si enim auctores omnes alicuius nominis probabilem esse fateantur, licet illorum aliqui, etiam multi oppositum sequuntur, quia forte probabilem esse putant, certum est moraliter, probabilem esse; dixi auctores alicuius nominis, ut omittam quicquias; sunt enim aliqui, eorum praeferunt, qui solo actionis studio ducti scripserunt, quorum nulla auctoritas censenda est in foro Prudentum.

12. PITHANOPH. Omnes igitur auctores prius legendi sunt; quod certè gravissimum onus reputatur; nempe, ut quis sciat, ab omnibus auctoribus aliquam opinionem probabilem censeri.

13. ANTIM. Non quidem omnes, sed præcipui, ab his enim reliqui laudantur, his præsertim temporibus, quibus pro more, paginae allegationibus implantentur: Præterea, nequidem auctores omnes præcipui legendi sunt; statim enim vir doctus, ponde-ratis rationum momentis, quibus aliqua opinio inititur, judicat esse gravia, aut levia: in modo si dubitat, an sint gravia, dubitat, an dicta opinio sit probabilis; itaque licet ea motiva ea non sint, que sufficiant ad certum assensum dicta opinioni objectivæ præbendum, & ad rapiendum intellegendum, v. g. ad cognoscendum evidenter, paucum trium contractuum usurarium non esse, intellectus tamen certò cognoscit, dicta motiva esse gravia, ac proinde sufficientia, ad prudentem assensum, ex quo, ut vides, cessat difficultas; accedit, quod vir doctus statim explorat, an sit aliquid motivum grave, quo adstrui possit, dictam opinionem esse improbabilem, si enim nullum est, certum est, probabilem esse, cum jam adsit motivum grave sufficiens ad prudentem assensum, ut autem eò redeat, unde paulò ante deflexit oratio, prudens quadam mediocritatis, ut in cæteris humanæ virtutis officiis, ita etiam in hoc adhibenda est, unde nec summus ille rigor, qui ad probabilem semper obliget, admittendus, nec summa illa relaxatio toleranda, que omnes & singulas opiniones utrumque, nimisimum probabilitate tantum probabiles, ad praxim admittit, utraque extremitas dispergit, illa quidem, quia ipsi repugnat conscientia, qua certò judicat, abesse peccatum ab usu opinionis, minus quidem, at certò probabilem, cum tamen ille rigor inculcat conscientia peccatum in dicto usu inesse, haec vero, quia relinquit duham conscientiam, id est, cum formidine, ne peccatum in sit, nos media quadam & tutissima via incedimus, nam & nimis illam laxitatem castigamus, quia nullam opinionem, nisi certò probabilem in praxi admittimus, ac proinde conscientiam certam habemus, & nimis illum rigorem temperamus, quia minus probabilem licetam esse dicimus, quotiescumque certò probabilem est.

14. PITHANOPH. Rideres, Antime, si auctoris verbis tibi cecitatem, vult enim opinionem probabilem esse probabilem, respectu improbabili, & opinionem probabilem esse medianam, inter probabilem, & improbabilem, vix enim percipio, quid sibi velit: nam probabilis & probabilior dicuntur respectu ejusdem objecti, & partium contradictoriarum, v. g. votum dubium non obligat, votum du-

bium obligat, en tibi duas tantum propositiones, vel utraque probabilis, vel utraque improbabili, vel altera certa, & altera improbabili, si utraque probabilis, vel altera probabilior, quo revera casu probabilis cum improbabili conferti non potest, sed tantum cum æquè probabili, si utraque æquè probabilis, vel cum probabiliore, si altera probabilior, si utraque improbabili, nulla comparatio cum probabili, vel probabiliore institui potest, si altera certa, nulla etiam cum probabiliore, vel minus probabili; unde etiam non video, quid sibi velit.

15. ANTIM. Quid amabo sibi veller, cum repugnante loquatur; nunquid enim non repugnat, probabilem esse probabilem respectu improbabili, si enim altera contradictoriarum est improbabili, alteram probabilem esse repugnat; nam vel est certa, vel forte improbabili, deinde repugnat, probabilem esse probabilem non probabili; vident, quod tandem falsitas.

16. PITHANOPH. Non bene intelligo id, quod dicit; si altera est improbabili, alteram probabilem esse repugnat: nam vel certa, inquis, vel improbabili, quod certa sit, intelligo; v. g. si haec, votum dubium non obligat, certa est, altera nimis hæc, votum dubium obligat, est improbabili, & vicissim; non video igitur, quomodo dixeris, illud vel improbabili.

17. ANTIM. Itane vero tibi excidit, quod od paulo ante dixeras, nimisimum, utramque partem improbabili statui posse.

18. PITHANOPH. Memini, in dubio scilicet per se negativo, v. g. sint haec duæ, *astra sunt paria*, *astra non sunt paria*; neutra est probabili, utraque igitur improbabili, sed cur illud forte addisti.

19. ANTIM. Hand abs te, meo quidem iudicio; quia propriè loquendo, non sunt opiniones, opinio enim opinandi actum dicit; hic vero opinari non sufficunt, quia nullum prorsus motivum affulget; opinari autem sine motivò, nequimus; unde dixi forte; quare si utraque pars est vera & propriè opinio, potius dicere, flante altera improbabili, alteram certam esse, sed perge.

20. PITHANOPH. Reliqua responsionis omitto, quæ potius ad piam meditationem & concionem quam dissertationem Scholasticam reducenda sunt; dicit enim, prudenter virum difficultate tereri non debere; præfertim cum aliæ multæ sint difficultates, v. g. in disentienda conscientia, in elicendo contradictionis actu, &c. quibus opera nostra meritaria & pretiosas evadunt; ad quid porrò haec? quia si vero multæ difficultates esse, negemus, in vita Christiana institienda, in temperandis affectibus, frenandis cupiditatibus, castigando corpuseulo, aliisque humi-julmodi; sed haec quid ad rem? admittimus, amplectimur, oculamur, pro Christi amore, difficultates illas, quas divina fide docemur, admittendas esse; sed cum nimis illum rigorem, seu verius latinem & carnis cinam conscientie, paucialiquot Neoterici, noti omnes, ad maximam animorum perturbationem, quo sine Deo scit, inducere voluerint, quæ hominum consensus persuaderet, jure ac merito repugnamus, pro antiquo usu retinendo. Sed his omis-sis, ad secundum argumentum ductum à trito illo axiome, qui sequitur opinionem probabilem, prudenter operatur, ita responderet, in primis, axiomata negari posse; quia non sunt articuli fidei, citaque in hac rem dici de omni, dici de nullo, & quæ sunt eadem

aliam sententia. &c. Secundò illud tantum ea casu ad-

mittit probabile illud sit pro lege.

25. ANTIM. Ab hoc ultimo incipio, quod seruum
et pia prima illa per jocum dici, putarem, cum
autem indicula finit; & liberè dico, distinctionem
adversarii nostri toties decantatam, qua
dum opinionem verè ac certò probabilem stare
legem, vel contra legem, inanem, futilem & chi-
ciam sit, ac fieri non posse, ut opinio sit verè
ac certò probabile, & contra legem, unum enim
per lex minime aliud excludit; nempe si lex ali-
quid retinet, nullum esse potest rationabile motivum,
quod circum esse persuadeat; si enim lex est, eo ipso
motivum est, & nullum motivum facere potest, ut sit
lex.

26. PITHANOPH. At si lex dubia sit, id est, dubitati
sit, an lex sit in hoc quippe casu adversarii nostri
conveniat.

27. ANTIM. Lex dubia non obligat, ut centies di-
cunt, & est communis sententia, ut docent Hen-
riques, lib. 8. de Eucharist. cap. 45. num. 3. in comment.
i. Suarez, tom. 5. in 3. p. diff. 40. sect. 5. num. 15.
i. 1. diff. 12. sect. 5. num. 7. ubi dicit, generalem
de regulâ, legem dubiam non obligare; Sanch.
in Decalog. cap. 10. num. 32. Villalobos tom. 1.
num. 1. diff. 21. num. 4. Eman. Sà verb. dubium,
i. Salas tract. 8. diff. unic. sect. 25. num. 258.
i. Palao tract. 1. diff. 3. punt. 7. num. 1. & 2.
i. lib. 1. tract. 4. & 10. num. 4. & multi alii; ratio-
nem dixi alios, quia causa incerta, certum effe-
ctus, certam obligationem non parit; neque
accertum officium.

28. PITHANOPH. Semper miratus sum, Patrem
quod loquuntur aequum, & à probabilibus o-
mnibus non valde alienum, in hoc tamen re-
gi, cum diserte sentiat, legem dubiam obli-
git.

29. ANTIM. Alij etiam non pauci mitantur; ego
non mitor, quia Vasquez considerat hominem
sepius positum, atque suspensum, absque ullu-
mo, cum hoc præcisè dubio, an lex sit, aut non
aut quod idem est, an peccatum insit, aut non
aut hoc enim dubio Vasquez intelligit, ut patet;
aut profectò rectè sentit, qua posito dumtaxat
dubio, negativo scilicet, absque alio iudicio
posito, si faciam illud, quod per legem dubiam
sit, aut de quo dubito, utrum eò lex extenda-
re poterit cum conscientia verè dubia, dubio scilicet
negativo, ut dixi, quod est propriè dubium; &
Vasquez, inherendo suis principiis, quod scilicet
voluntas ex duabus æqualiter propositis, unum
esse non valeat; que certè principia cum falsa
sit, nullum esse non debet, si doctrinam illum au-
tem induxit, ad falsum ex falso deducendum;
autem ita em se habere mihi persuadeam, illud
autem per certius, quod habet, diff. 6. cap. 3. num. 8. in
i. nullum ex scriptoribus Scholasticis à se in-
sum, qui oppositorum assertor; imò exp̄sē dicit
suum, quando dubitarit, utrum sit lex aliqua, an
non, & solum agit de periculo peccandi; igitur
conscientia dubia tantum loquitur; dubia, in-
quam, dubio illo negati vo; nulla scilicet affl. gente
probabilis luce quia dubium illud abigatur; alio-
quin manquam dixisset, nullum esse, qui sentiat, le-
gum dubiam non obligare; cum revera negari non
poterit, quin hoc sit opinio valde probabilis, imò
longe probabilior opposita & communior, sive ra-
tionem momenta, sive Doctorum, qui stant pro illa,
admonitatem ponderemus; Suarez, Sanchez, Hen-

riquez, Castro Palao, Layman, &c. aliis profectò post
ponendi non essent; si ergo constet, esse opinionem
probabilem, Vasquez negare non poterit, juxta sua
principia, quæ habet diff. 62. cap. 4. ubi assertit, pos-
se quem sequi opinionem minus probabilem, & mi-
nus tutam, id est, supposito falso illo fundamento,
quod quis probabili, faltem creditæ, adhætere que-
at; unde juxta hunc auctoritatem, potest quis, dum pro-
babiliori adhæret, sequi in praxi, aliorum minus pro-
babilem, sed de his statim.

26. PITHANOPH. Pergratum certè mihi accidit,
refire exte, quomodo utraq; Vasquis sententia con-
ciliari possit; illud certè principium, circa libertatis
usum, hominem illum, alioquin doctissimum, ad
eas conclusiones elicendas obstrinxit, quæ à ceteris
reprobantur, uti & principium, ex quo sequuntur;
& verò libera voluntas eligere potest majus, minus,
& æquale bonum, quandiu de finito bono agitur,
& intellectum determinare potest, ad præbendum
assensum probabiliori, æquè ac minus probabili; ita
cum propōnatur voluntati hæc opinio, ut pro-
babili, lex dubia non obligat, voluntas ad præbendū
assensum, intellectum determinat, qui etiam
certò judicat, illius usum, licitum, honestum &
prudentem esse; unde hie non agitur de pericu-
lo peccandi; Vasquez igitur de hoc casu non
loquitur, sed quæcio, dñe primam responsionis
partem.

27. ANTIM. Nesciebam profectò, axiomata ideo
negari posse, quia non sunt articuli fidei; miseri
Geometræ quid tandem vos, si à quopiam axiomata
vestra negentur; adducit autem in hanc
rem tria axiomata, dictum de omni, dictum de nullo,
& que sunt eadem, &c. & sic opponit contra pri-
mum, quidquid affirmatur, inquit, de universali di-
stributo, v. g. de homine, non affirmatur de singu-
lis, v. g. de Petro, Paulo, &c. nam de homine affirmatu-
r, quod sit species; quod tamen de Petro, vel
Paulo dici nequit; fallit igitur hoc axioma; sed
quæco, te illud subjectum Homo, de quo prædicatur
species, etne universale distributum; an fortè dici
potest omnishomo est species? pari modo contra
dictum de nullo opponit, negatur de homine, in-
quit, universaliter distributo, quod sit individuum,
quod tamen negari non potest de Petro, Paulo, &c.
itane verò: hec propositio universalis, nullus homo
est individuum, vera esse, aut dici non potest; sed
per jocum ab eo dicta esse, mihi facile persuadeo;
oppont deinde contra illud tertium, que sunt eadem,
&c. quod primum omnium esse dicit, & duo illa
prima in eo fundari: Pater, inquit, & Filius sunt
idem cum divina essentia, non tam inter se; addit
alia exempla, præsentia & futura sunt præsentia æter-
nitati, non inter se; duo sunt loci, vel amici uni-
tertio, non tamen inter se; falsum est primo, illud
axioma omnium primum esse; cum ne Aristoteles
quidem illius meminerit in analyticis, ubi duo illa
dumtaxat præmisit, quasi duo certissima principia,
quibus artem analyticem, quam geometricè demon-
stravit, inædificaret; de illo tertio in topicis tantum
meminit, unde facilè crederem, ad illud tantum re-
duci syllogismum expositorium; Petrus est homo,
Petrus est albus, ergo aliquis homo est albus: nam
aliquis homo, & aliquis albus sunt idem cum Petro,
ergo sunt idem inter se; ad illud verò à Trinitate peti-
tum, respondeo, Patrem & Filium non esse idem cum
essentia, ut sic loquar, distributa, id est, ad aquatē
sumpta; ad illud de æternitate, nec præterita, nec
futura sunt ad aquatē præsentia æternitati; deinde
princi-

principium ad aliud genus, nempe ad tempus, locum, traduci non debet: nam Petrus est praefens Deo, item Paulus, licet hic absit a Petro, ad quantitatem optimè traducitur, nam quae sunt aequalia uni tertio, sunt aequalia inter se, quod est Geometricum; sed frusta in his, transi ad alia.

28. PITHANOPH. Tertium argumentum ex eo petitum, quod Sedes Apostolica in concedendis dispensationibus sequatur aliquando opiniones minus probabiles, ita soluit: i. Negando, quia Clemens V. in Concilio Viennensi testatus est in decreto fidei, amplecti probabiliorum. 2. Quia ius Canonicum seu Pontificium probabiliora tenenda esse, prescribit: 3. Quia in dicta S. Inquisitionis decretu declarat, sibi duplice modum illum opinandi aliquorum, ex quo via salutis redditur laxior, quia ex eo sit, quamlibet opinionem reddi probabilem.

29. ANTIM. Argumentum hoc odiosum est, & ad invidiam; quare ab illo abstineo; quamvis multi auctores non desint, qui dicant, esse minus probabile, quod Papa dispensare possit, v. g. super matrimonio rato, non consummato, super primo gradu affinitatis, ex copula licita, in linea directa, & alia hujusmodi; sed omisso, praesertim cum argumentum istud nihil proberet; nemo enim negat, quin Papa peccare possit in usu sua potestatis, etiam spirituialis; illud quod haberet Clemente V. non facit ad rem; quia ex loco non agitur de opinione moralis, sed de fidei dogmate, quod non jam probabilius, sed omnino certum esse, necesse est; illa porro vox probabile apud antiquos idem significat, quod rationabile, receptum, authenticum, ut multis exemplis confirmare possem, sires postularet; falsum est etiam jure canonico prohiberi minus probabilitas; sed tantum certum incerto praeferendum, & tutum non tuto; opinio enim vere ac certo probabilis tutta est, & certam conscientiam relinquit; illud demum quod subnequit, hunc modum opinandi, dicit filius eius, Alexandro VII. ex quo via salutis laxi redditur, addere debuit, & animarum pernicies infertur, & disciplina Christiana relaxatur, seu pervertitur, & ab Evangelica simplicitate alienus est, & morum corruptela inducitur; quisnam portio ille modus est? ille, inquit, ex quo fit, quamlibet opinionem, etiam improbabilem, probabilem fieri; jure profecto hic modus Alexandro displacevit, & mihi summoperdite dispicer; ille non est bonus, non est noster, quia nullam opinionem admittimus, nisi quam certo constet, esse probabilem, id est, gravi & rationabilis motivo fratrem, usui, sensui Ecclesie minimè contrariam, & si argumentum non impugnaram, quae facile solvi ac diluc non possint; abutitur sane sanctissimi Pontificis autoritate, quicquid eam ita proruit, atque traducit, ita prorsus alii qui auctoritate Augustini, & Hæretici auctoritate Scriptura? jam ante dixi, nunquam Ecclesia damnavit usum opinionis vere ac certo probabilis, nec etiam, ut mihi facile persuadeo, unquam damnabit; reponere possem, non sine fænore; non decretum S. Congregationis, sed Constitutionem Apostolicam, in qua non damnantur, qui regulam morum à vera & certa probabilitate petitanam configere non dubitarunt, sed perge.

30. PITHANOPH. Quattum argumentum ex eo petitur, quod actio certo licita esse possit, licet objectum illius sit tantum probabile: hoc autem negat, & vult, esse moraliter certum; nempe, ut ait, opinio probabilior est moraliter certa, sed jam supra hoc refutasti.

31. ANTIM. Ita est, qui sic loquitur, nec sit quid dicat; involuit enim repugnancia; & vero non tantum accidit, ut opinio probabilior, mutatis circumstantiis fiat a quæ & minus probabilis, ut ipse auctoretur, pag. 130. igitur opinio probabilior non est moraliter certa; quia illud est moraliter certum, quod licet absolute loquendo, aliter esse possit, non quam tamen accidit, ut aliter sit; itaque non video, cur opinionis vere ac certo probabilis, cuius assensus est certo prudens, & electio certo prudens, ex ipsa definitione, usus etiam certo prudens & licitus esse non possit, in modo non sit; sed haec à nobis accurassime demonstrata fuerunt.

32. PITHANOPH. Quinto venit ad Achillem nostrum, inquit, nempe iam est communissima sententia, conscientiam certam esse debere, id est, iudicium illud practicum certum, quo scilicet judicamus, peccatum non inesse, & quod sequitur ex illo iudicio speculatorio, quo iudicato, aliquam opinionem certo probabilem esse; sed negat, sequi aetor, & statim ait, hoc esse miserum effugium; meo iudicio, unum te petit Adversarius, quare haec paulo accutius discutienda; sustinebo igitur personam, tu vero tuam; nego igitur ab intellectu cognoscere motiva utriusque sententia, formari posse illud iudicium practicum, quod usus minus probabilis non peccaminosus.

33. ANTIM. Bene est; nihil quæso intrat um relinquaremus, quandoquidem de me agitur; nam si erro, cupio dedoceri: in primis igitur dare non possum, effugium illud esse, & multo minus miserum effugium; sed meram reputo demonstrationem; si enim certum est opinionem esse probabilem, certum est gravi & rationabili motivo niti, nimurum sufficiente ad prudentem assensem; igitur certum est, esse prudentem assensem, & prudentem electionem, & prudentem usum, ut demonstravimus in primo & secundo congrellu; ac proinde nullo modo peccaminosum: demonstratio igitur est, non effugium; igitur negati non potest, formari posse iudicium illud practicum, quo certo iudicio, usum illius opinionis peccaminosum non esse, etiam si intellectus cognoscat motiva utriusque sententia; probabilioris quidem gravius, & minus grave, minus probabilis; unde recte iudicio, usum utriusque prudentem; primæ tamen prudentiorem, & secundæ minus prudentem; nihil autem ad prudentiorem me obligat; sicuti nec ad melius: in hoc autem opinor, hallucinari, quod credas, minus grave defrui à graviore, quod falsissimum esse, jam dixi; superat quidem, at non destruit; ut majus pondus superat, vel attollit minus in libra, non destruit; ponamus exempli gratia motivum probabilioris esse grave ut 4. & minus probabilis, grave ut 4. motuum hujus se habet ad motuum illius, ut 4.ad 5. ergo ut hoc restat grave ut 5. ita illud grave ut 4. sed grave ut 4. est sufficiens ad assensem prudentem ut 4. & grave ut 5. ad assensem prudentem ut 5. ut enim gravitas motivi suscipit magis & minus, id est, major est, vel minor, ita prudentia assensem, vel electionis, vel usus, major, vel minor est, sed haec sunt perspicua..

34. PITHANOPH. Rationes moventes intellectum ad formandum tale iudicium, sunt merè porhabiles; non possunt igitur generare iudicium certum, ad quod, ut præmissæ, ad conclusionem, comparantur.

35. ANTIM. Erras, Pithanophile, erras; motivum illud grave, ut jam saepe dixi, ad iudicium speculativum,

At profecto, me judice, antiquiores Probabilistæ, qui in hujusmodi certitudinem angustias minime conjiciunt se, & intrepide ac magistraliter sustinent opinionem probabilem de honestate objecti fatis esse, ad operandum licet, longè majore charitate & soliditate procedunt, licet ex alto capite coarctantur.

41. ANTRIM. Sufficiunt patienter, subrisi dum taxat, quis enim risum ad hanc teneret? Sed ad rem, mihi homo; ante omnia nego à me tria judicia certa statui, cum duo sint fatis; nempe judicium de probabilitate & judicium illud practicum; utrumque hoc enthymemate, certum est esse probabilem, igitur certum est usum illius esse prudentem; illud enim universalis, omnis opinonis certò probabilis usus est prudens & licitus supponitur, eoque semel statutum in universum in casibus singularibus accersendum ultra non est. Sed demus, hæc tria judicia intervenire; nunquid etiam in tua totidem interveniunt; quamquam duo falsa, & alterum dumtaxat probabile; priusnam est hoc, omnis opinio probabilior est certa moraliter, quod falsum est; nisi enim hoc statuas, unicum tuæ sententia fundamentum proflus, dixi autem esse falsum, idque notoria falsitate; implicat enim eandem opinionem esse probabilem & certam; secundum est, hæc opinio est probabilior, quod est tantum probabile, saltem ut plurimum, cum alii affirmant, alii negant; deinde fieri potest, ut nova lux novæ rationis, declarationis, &c. adversa particiaceat, qua fiat, ut illa probabilior esse definatur; igitur ad summum, secundum illud judicium est tantum probabile: tertium est conclusio; ergo hæc opinio est certa, quod falsum est; quia conclusio sequitur debiliorem partem, immo dico etiam, & hon. concessu, secundum judicium certum esse; tertium adhuc falsum est; unde vides, quam bellè ratiocineris.

42. PITHANOPH. Sed omittis judicium illud tuum probabile, quod est ipsa opinio probabilis.

43. ATRIM. Non omitto, quia licet interveniente possit, non est tamen necessarium, cum sit fatus judicium certum de probabilitate; in tua etiam sententia, intervenire potest, illud enim, ut vides, non recessisti; imò in tua necessario requiritur judicium practicum, seu dictamenta rationis, sine quo nunquam operamur, hoc nimirum, usus talis, vel talis opinonis honestus est, & non peccaminosus, quod supponit aliud universalis, nempe hoc omnis opinio probabilior, vel certa habensum honestum; unde quinque judicia tibi necessaria sunt, & quia minor p̄missa hujus secundi argumenti, vel est falsa, vel tantum probabilis, judicium tuum practicum, vel falsum est, vel tantum probabile, cum tamen conscientia certa esse debeat; sic enim procedit argumentum, omnis opinio probabilior & certa habet honestum usum, sed hæc est probabilior & certa, ergo habet honestum usum, minor est falsa; quatenus certa esse dicunt, & probabilis, quatenus probabilior, vides, quod tandem tua illa certitudo moralis. Præterea, falsum est, hæc duo mea judicia esse actus reflexos, quis hoc unquam somniant? falsum est, quod fundetur in sola probabilitate rationum, nam licet opinio probabilis fundetur tantum in sola probabilitate rationum, quod ad veritatem objecti, seu opinionis objectivæ, non tamen quod ad probabilitatem, nempe certa esse potest probabilitas, licet incerta veritas; & hæc propositio categorica, patrum trium contractuum non est usurarium, potest esse tantum probabilis, ac proinde incertæ veritatis, quamvis

hæc;

hæc, quæ modalis est, probabile est pactum trium contractuum non esse usurarum, sit certa; & absurdum dictu est, hanc certitudinem fundari in sola rationum probabilitate: quare Pithanophile revocare debueras in memoriam tuarum modalium leges; nempe hæc paries est albus, est propositio contingens, hæc vero est necessaria contingens est partem esse album, quod vero ad maximam illam difficultatem & laborem Herculeum spectat, monstra & chimaras haud dubiè tibi fingis; statuto enim semel illo iudicio universali, quod scilicet omnis opinio certò probabilis habeat prudentem usum, quod per se notum est, nam illam duntaxat probabilitatem agnosco, quæ fundatur in gravi motivo, & illud tantum motivum gravè esse, dico, quod sufficit ad prudentem assensum, ac proinde ad prudentem electionem & prudentem usum, quamquam unus assensus alio prudentior esse possit; quemadmodum unum motivum gravius alio esse potest: unde si certum est, esse gravem motivum, certum est, esse prudentem assensum, & prudentem usum, statuto igitur semel iudicio illo, quod adeò facile statuitur, cum sit evidens, illud ultra repetere, vel accersere, necesse non est, igitur ubi mihi constat, certò hanc opinionem esse probabilem, sive magis sive minus, quod facile habetur à viro docto, ut supradictum est, constat etiam certò, illius usum prudentem & honestum esse, quamnam amabò hic difficultas, quæ augustinæ solvere igitur debueras meas rationes, quod certè difficultior opera fuisset, non vero declamationes ingerere, quod dicis de antiquioribus probabilistis, mihi non adversatur, suffit in sensu illi, opinionem probabilem de honestate objecti satis esse, quishoe negat idem dico: addo tantum præter opinionem, requiri iudicium practicum certum, non certè de objecto illius opinionis, sed de usu illius: quod omnes probabilistæ, si non exprefse, saltem tacite tenent, ut de Sanchez & Valsquez, in secundo congressu ostensum est; item iudicium certum de probabilitate, quod etiam omnes admittunt, præter unum & alterum: laudavi auctores pro utroque in primo congreßu, ac junxi aliquos in secundo, quid quo lo in hoc tam graviter peccatum est? Sed pergamus.

44. PITHANOPH. Sextum argumentum ex eodem dicitur, quod is, qui sequitur minus probabilem, sed tuiorem, non agit imprudenter: Responder 1. auctor utramque stare pro lege, ac proinde mutari statutum questionis. 2. Responder, agere imprudenter per excessum, non per defectum, sita est enim prudenter, ut & alia morales, inter duo via, unde hic non esset temerarius, inquit, sed scrupulosus, & quodammodo ridiculus.

45. ANTIM. Ridiculus igitur Vincentius Baro, qui vult, tuorem, licet minus probabilem, probabiliori antepondam esse, idque ut dogma certum & inconcussum apud Dominicanos adstruit, ridiculus Cajetanus, qui hoc etiam dicit, licet aliqui aliter illum explicit; item ridiculi multi alii, qui tenent, tuorem etiam minus probabilem antepondam esse, nemnigitar ridiculus, aut scrupulosior dicendus est, qui tuorem sequatur, modo illa sit verè ac certò probabile, quia reverè prudenter agere censetur, ut constat ex dictis, unde festè concludit argumentum, si prudenter ago, quando sequor opinionem minus probabilem, sed tuorem, non quidem qua tuorem formaliter, cum opposita sit formaliter tuta, immo aequa tuta, sed qua probabilem, revera non te-

neor ad probabilem; prima responso nullius modi est, tum quia neutra est contra legem, si utraque est certò probabilis, tum quia sit uxor & minus probabilis & stat pro lege, opposita stat pro libertate & contra legem, juxta hujus auctoris principia, ut perficuum est, ponamus enim duas itas, votum dubium obligat, votum dubium non obligat; sit prima uxor & minus probabilis, illa haud dubiè stat pro voto, hæc, contra votum, male igitur responderet, utramque stare pro lege.

46. PITHANOPH. Septimum argumentum ita procedit; possum opinari, id est, assentiri opinioni, etiam minus probabili, igitur ea possum uti; antecedens patet; qui minus probabilis motivum grave semper remanet, nec enim destruitur à graviore, quod probabiliori competit; alioquin hæc esset abquecula formidine, igitur evidens, sed auctor negat antecedens, vultque, motivum illud defrui, & ulro concedit, probabiliorem inde certam & evidentem evadere.

47. ANTIM. Hæc jam supra ut repugnantia rejectimus, restare autem illud motivum, nihil est aliud, quæ cognosci, ac vere cognosci tale, quale est, grave igitur, si reverè grave est; item aliud gravius, etiam ut gravius, quasi vero paries non restet albus, licet sit alius magis albus, & homo doctus, licet sit alius doctior, superat quidem gravius, nimis in gravitate, sicut magis albus, in albedine, & doctior in doctrina, non tamen intensior qualitas destruit remissione, sed hæc sunt trita & notoria, vel ipso usu, & de iis jam supra plusquam abunde, hoc tamen argumento uti nolle; tum quia non desunt etiam à nostris partibus, qui sentiant, assensum ab intellectu minus probabili præberi non posse, quod tamen falsum esse, supra diximus; tum quia circa culpan, intellectus assentiri potest probabilitatem tantum probabili, cujusdam usum illucitum esse, tenemus, & hæc quoad hoc sufficiant.

48. PITHANOPH. Octavum argumentum tale est; opinio probabilist tollit omne dubium de honestate actionis, qua non pender ab honestate, seu veritate objecti, sed à probabilitate, multa facere responder auctor, quæ nefcio, an tuo calculo donatus sis; 1. Judicium illud practicum certum non distinguenda, seu iudicio speculativo de honestate objecti. 2. Judicium certum de probabilitate haberet non posse. 3. Etiam si habeatur, non prodesse. 4. Immopotius obesse, quia eo ipso, quod certam reddit probabilitatem, certam reddit formidinem, & periculum peccati, unde infert, admittendam potius esse certitudinem honestatis objecti, quæ probabilitatis. 5. Addit idem in hac controversia evenisse, quod accidit olim in controversia gratia, Catholicos inter & Pelagianos; negabant initio isti divinam gratiam, sed deinde argumentis constricti, admirarent aliquam gratiam, nimis donum legis, Prophetarum, &c. at non erat controversia de hac gratia, sed de gratia Christi, pari modo, negarunt initio Probabilitatem certitudinem de honestate objecti, ad operationem licitam, necessariam esse, sed nonnulli nuperim (te unum intelligit) validissimis argumentis constricti, fassi sunt, certitudinem aliquam reguris, non quidem de honestate objecti, sed de probabilitate dictæ honestatis; quid nos, ad hæc, inquit, instamus, urgemos, non istam certitudinem, de probabilitate honestatis objecti, sed de ipsa honestate desideramus.

49. ANTIM.

allaturas, egregiis in jus canonicum editis commentariis, invictè coèrctuit.

51. ANTIM. Quod nostra sententia novitia non sit, jam supra ostensum est; coeva mundo est; quia rationi; nec alius usus esse potuit; opposita verò fatis nova; Cajetanus, cuius forte mente alii qui non intellexerunt, primus fere illius auctor extitit, liberiora loquuntur, si quis alius in opinando, & in multis paulo laxior, dixi, quem aliqui non intellexerunt, nam cum ipse dumtaxat proximum peccandi periculum arcere velit, atque adeò ipsum dubium, seu formidinem, ne peccatum insit, conscientia certa, quam unam permittimus, omne dubium, omne periculum arceret; idem de S. Thoma jam supra dictum est; qui actionem minimè reprobant, modò omnis dubitatio absit; D. Bonaventura de opinione morali non loquitur, sed de laxiore ac liberaliore regularium vita; Scotus agit de materia & forma sacramenti, D. Antoninus stat omnino à nostris partibus, nimis rumpit. tit. c. 10. §. 10. qui enim agit secundum opinionem probabilem, inquit, non operatur in dubio peccati mortalis; Major non vult aliud in via mortum, nisi certitudinem, quā in iudicio speculativo de honestate objecti haberi nequit, scīs in practico; unde hic nobis consenserit; Germon nihil aliud prescribit, nisi ut periculum peccandi removatur, & conscientia certa sit; immo nobis aperte faverat tract de miss conf. 3. Alph. 37. lit. s. idem dico de Hadriano, & Navarro, qui nostra sententia disertè patrocinatur de penit. dist. 5. n. 38. & in Manual. c. 17. n. 288. & nihil aliud exigit, nisi ut opinio sit tuta, id est, ut peccatum excludat; Sotus disertè loquitur de Judge & medico; item Sylvester, qui nostra sententia expresse adhæret. v. opinio. n. 1. item v. scrupulus, item v. confession. 3. reliquos nihil motor, nec enim illi sunt, ut tot actantis, si que doctissimis hominibus præferendi sunt; quod autem isti, ut ait, invictè coèruerint opinionum probabilitum laxitates, dare profectò non possum; quia scilicet laxitates ipsi minimè impugnant; quod revera si facerent, dextras illico jungeremus; cum idem nobis sit consilium, sed omnem opinionem certò probabilem, quod certè coèrendum non fuit; quamquam, ut dicam quod res est, tritum illud huc bene quadraret, Clodius accusat Mæchos, &c. vano quippe obtenuit laxitates coèrcendi, quod jam abunde Doctissimi ex nostris præliterant, non sine sperato eventu adversus eodem stylum aperte strinxerunt, non sine incredibili fidelium offensa; nulli enim percierunt; nullus eorum convicia, satyra & calumnias evasit; nam cum in hoc alias fœderatos haberent, non modò inurbanum illorum scribendi modum, citramen stylum nitorem, sequuntur, verum etiam falsas illorum allegationes, bona an mala fide Deus scit, amplexi fuerunt quod revera coèrendum fuit; sed pergamus.

52. PITHANOPH. Nonum & undecimum ex Pontificio jure, ac præcipuis illius interpretibus dicitur, c. damnamus de summ. Trinit. & ubi Gloss. item conc. Vien. & Gloss. in c. capellanus, Joann. Andr. Abb. in c. tua nos de usur. Joann. Andr. & Abb. in c. ne invitatis, Innocent & Abb. item inc. sicut quadam dist. 24. & Gloss. exprefscit ibidem. Ex quibus habemus, etiam in materia fidei, eos non peccare, ante definitionem Ecclesiæ, qui oppositam partem defendant, quam nimis probabilem putant; & in obscuris & dubiis, id quemlibet sequi posse, quod nec Scripturæ, nec sensu Ecclesiæ, nec SS. Patrum dictis aduersetur: ad hæc responder, Abbatem Joachim

chim non peccasse quidem peccato heresis, sed nihil ibi dealio peccato; nihil item in Clement. capellanus potius obesse, c. sicut quadam de preceptis Ecclesie, non de divinis sermonem esse, de quibus procedit nostra conclusio, &c. ne inimicis, &c. tua nos; non dicitur eligi posse, quamvis partem ex probabilibus, nec c. tua nos, posse nos agere contra communem opinionem, quando haec non probatur, aut jure, aut ratione, cui non potest responderi; immo hoc dato, idem de probabiliore, qua à communiore non differt, dicinon posset.

53. ANTIM. Abbas Joachim alio peccato, quod hoc, peccare non potuit, nisi heretico, scandali, temeritatis, quibus revera nominibus damnandus fuisset, cum igitur damnatus non fuerit, quod hoc non peccavit; idem de illis dicendum est, qui ante definitionem Viennens. docebant, patulis per baptismum gratiam habitualem & virtutes non conferri, nec enim à concilio illi damnantur, sicuti alii, qui temere assertebant, animam rationalem corporis humani veram formam non esse nec unum dunt taxat baptismi esse; gloss. porro ad c. capellanus, ita interpretatur Joann. Andr. relatus ab Abbat. eod. c. n. 5. neque, ut dicit auctor illud c. capellamus nostræ sententia obesse; quia in eo Papa Clemens non statuit, ut quis subtiliori & meliori ratione adhucere debat; ut gloss. sed hoc est consilii, ut Sylvest. verb. opinio, in fine, q. 1. sed tantum significat, posteriore illam sententiam subtiliore & meliore ratione niti, igitur si non prodest, hoc cap. revera non obesse; licet nobis favet interpretatio Joann. Aodr. & Abb. in d. c. & Canonistæ nostræ in hoc suffragantur quibus addit. Jason in l. Di. num. 34. tit. de offic. assis. & Joann. Garciam de nobil. n. 12. qui volunt, legem etiam divinam non violari, quando habet, diversos sensus; salsum denique est, hac verba esse formalia textus, diversa tenere in his, &c. ut refert auctor, cum nullo modo legantur in textu, sed in gloss. illa autem obscura & dubia de quibus in d. c. sicut quedam, ad rem moralem etiam pertinent, ut patet, deinde non negabit auctor, leges, Ecclesiasticas obligare, ac proinde neminem etiam in hoc operari, cum conscientia dubia & pecandi periculo non dicimus etiam, in c. ne inimicis de constitut. & c. tua nos de usuris laudata verba contineri, sed Innocentius & Abbat. esse, in d. c. ne inimicis; ejusdem Abbat. & Joann. Andr. in d. c. tua nos deinde communior opinio, ut plurimum saltem, est probabilius; eadem deinceps pro utraque ratio militat ut patet, manifestum sit, dictas hujus auctoris responsiones non stare.

54. PITHANOPH. Omitto 12. argumentum, quia facile paritas negatur; nec enim omisso consiliorum inducit proximè in peccatum, sicuti conscientia formidolosa; omitto etiam 13. argumentum, quod certè contra illos valeret, qui docent, nos teneri ad tutiorem, non tamen contra illos, qui ad probabilem obligant; cum revera sæpe accidat, ut strictior non sit probabilius, qualis est illa de contritione, & homologesi, statim post peccatum lethale admisum, de circumstantiis aggravantibus, ut ajunt, explicandis; omitto etiam illud, quod difficile sit, probabilem à minus probabili distinguere; dicent enim auctor, sua sententia locum tantum esse, cum quis ultra agnoscat, hanc, vel illam opinionem esse probabilem, item illud, quod tam exiguum probabilitatis criterium sufficiens non sit ad variam speciem inducendam; quia eadem diffi-

cultas est, in parva materia statuenda, quæ non sufficit ad peccatum mortale; nec opus erat, ut auctor ad hunc effectum, tam multa ex libro Theophilii, cui nomen sacra minuta, huc congereret; cum semiplena deliberatio à plena minimum differat, & tamen haec ad peccatum mortale sit satis, secus verò illa: longè melius sub finem argumenti, quod scilicet probabilitas in indivisibili posita non sit, sed magis & minus suscipiat, sed hoc jam supra abundè discussum & statutum est, nec non hujus auctoris responsiones super hoc omnino disjectæ; omitto item 14. & 15. quia non faciunt ad rem, aut saltem non convincent; item 16. quia auctoris super hoc responso jam supra rejecta est, cum implicet, esse actum opinions, qui non sit circa certitudinem, ac sine formidine, quo scilicet intellectus cognoscat, salsum inesse posse, sed quia haec jam ad nausicam, omitti, itaque unumstat 17. quod à fide humana petitur, quæ prudens dici potest, licet in, qui credit probè noscat, se falli posse, quod certè auctor male solvit, licet facilè solvi possit; quia credens, peccandi periculo non exponit se, sicuti ille, qui opinione minus probabili utitur, juxta auctoris falsam hypothesin, his ergo omisssis, ludit tandem auctor sub finem hujus texta lectio-nes, quæ mediocribelli partem longè superat; cum enim ab eo queratur, cujus iudicio standum sit, ut sciatur in concurso duarum, utra sit probabilius, retorquet argumentum, & querit, cujus iudicio standum sit, ut sciatur, an sit aliqua probabilius, vix enim reperies sententiam probabilem, secundum omnes; ad id verò quod, aliqui dicunt, illam esse probabilem, quæ non est contra legem, responderet, & simul querit, cujus etiam iudicio standum sit, ut sciamus; non esse contra legem, & hic D. Thom. cum Raimondo Scoto, & S. Bonaventura; & Suarez & Valquez in diversis casibus committit, & tandem concludit, ex eo cognosci probabiliorem, quod sit moraliter certa; certitudo verò habetur ex alterius auctioritate, ex propria eruditio, acdemum ex circumstantia-rum circumspectione.

55. ANTIM. Multa prudenter omisit, quæ jam supra discussimus; addo paucā; nimirum, illam sententiam probabilem à nobis dum taxat admitti, quæ est certè probabilem, unde circa res fidei, si certum est, esse probabilem, est etiam evidens, unde vel sola terminorum expositione, & motivi gravis explicatione, probabilem esse cognoscitur; illud porro quod dicit, nullam esse opinionem, quam omnes habeant ut probabilem, futile est, nam idem dicit potest de quolibet articulo fidei, licet hic certus sit; & vero nemo appellat aliquam opinionem certè probabilem, quam in hoc rerum statu, aliquis auctor classicus (nihil enim moror aliquot trioboli homines) improbabilem duxerit, statim appellabis illorum sententiam, qui cum Sacramento contritionem necessariam esse dicunt, quam alias improbabilem esse diri; sto in decretis; licet post Tridentinum, cujus decreta rerum statum mutarunt; item eorum, qui docent, quempiam admisso peccato mortali, statim teneri, habita copia confessarii, expiare confessione peccatum, sed illud tantulum probabilitatis, quod olim habuit, etiamnum retinet, unde si non omnino improbabilis, longè tamen minus probabilis, quam opposita, censenda est; idem de multis aliis dictum sit; sed de his abundè supra unum tamen his adversas, velim, nimirum parum accuratam auctoris fidem, in citando Angelico auctore, ut jam supra satis indicavi.

jam

propositum, ubi magis sapientes non sentiunt in conseruare, sicut etiam Pithanophile, ut ludum ludo quatuor, aut quinque illi, quod supra appellavit, quibus & se ipse conjungit, ut ejus de genere sit pariceps, pag. 109, tam multis insque adhuc nobilissimis, doctissimis, & peritisimis arbitriis doctores & sapientiores censendi sint, ergo facile solvit, quare ad hanc lectionem convertamus.

6. PITHANOPH. Rem hanc facile ac citò expedit, latenter agit, querit enim auctor, utrum ab illo tutor pars sit eligenda, quod sane ita unius acipi non debet, saltem meo iudicio, sed adhuc adhibeatur, cum aliquando dubium obigit, si quando non obigit, deinde ut dubium non modis accepitur, nimis propriè pro amittato intellectus, ita ut neutri parti adhæreat, utrè adhæceret non possit, quando scilicet nullus sensus morivum affulget, unì, vel alteri ex talibus partibus præbendit, secundo impropriè, pro agnitione, que cum formidine, seu dubitatione sollicitat fallam insit, conjuncta est, unde pro contradictrione, quæstio diversimode solven-

ti. 6. ANTIM. Rectè observas, atque ita in secundum tenui, diversas quæstiones de hoc argumen-

taver quidem, accuratè tamen solvimus, quare exemplis facile remitto, rem tamen omnem ad pronunciata, seu placita, reducendam esse, puta-

6. Cum dubia conscientia nunquam licet opera-

re in dubio sive sumpto, quod negativum vo-

lare de formidine politiva intelligatur, quia

certam esse, oportet, hoc quadrant tri-

dipamat periculum peribit in eo, quisquis ex-

iste pericolo peccandi proximo, peccat.

Dubia lex non obligat, & hanc generalem regulā

sive supra laudatus asserit, ac proinde ne-

negavit, esse probabile, immo longè probabi-

litudo dictum est, ac proinde juxta nostra, ea-

modum principia, per iudicium practicum

implicat, sicut peccare, licet dubiam legem

novet, huc revoca casum legis dubiae, item vo-

lendum, debitum dubium, etatem dubium ad

quodam, corpus delicti dubium, &c.

6. Incertum certam obligationem non patit;

certa obligatio certam solutionem postularat;

etiam solutio certum debitum non extin-

tit.

Malum praesens dubium, certum remedium exi-

git, peccatum dubium, censura dubia absolu-

ta postulat; alioquin, si forte malum sit, &

adhuc debet remedium, effectum suum conse-

nit.

Hinc maximum discrimen est inter dubium pec-

cante dubium legem, hæc enim non agit, fecit

equidem, quia lex dubia, dato etiam quod verè late-

rat, etiam illi, à quo non serva-

re, proinde non peccare illum, à quo non serva-

re, etiam romam peccatum dubium, dato quod reverà

adsumit affectat.

Eritis in fallor illa omnia facile solvere possumus,

quæ circa hoc argumentum proponuntur, sed quia in

secundo congressu, hæc fuisse discussimus, ne b̄s in id

liberum abstineo.

6. PITHANOPH. Ex his etiam facile solvi possunt

argumenta illa, quæ auctor pro sua sententia congrega-

vit; vult enim tutiorem partem semper eligendam in dubio, sive mirum, in foro conscientia & eorum Deo; illa autem, si quid probant, illud dumtaxat est, conscientiam certam esse debere, id est, periculum peccandi proximum fugiendum; nihil enim aliud D. Thom. quodlib. 8. artic. 15. quod l. 9. artic. 15. quodlib. 3. artic. 9. item Scotus 2. q. Prolog. sentent. item S. Antonin. 1. part. tit. 3. cap. 10. idem protus de aliis auctoribus ab Auctore nostro laudatis dicendum est, nempe nullus iliorum negare ausit, stante iudicio pratico certo, proximum peccandi periculum abesse; hinc qui agit, cum dubio non agit; itaque, laudati auctores nihil aliud volunt, nisi iudicium praticum certum, quod omne dubium, ac proinde omne periculum peccandi atceat; aliqui tamen ex iis, ut Sylvester, id tantum volunt, ut in sacramentis, iudiciis, remedii, dubium relinquatur, certum teneantur, ut etiam in doctrina fidei.

39. ANTIM. Hoc ipsum in primo congressu indi- cavit, & clarè ostendimus, omnia illius recentioris argumenta à nobis diluta, id tantum evincere; nimis rursum, conscientiam certam esse debere, quod ultra fatemur.

60. PITHANOPH. Primo loco sic probat suam sententiam; omne quod non est ex fide, id est, ex conscientia certa, seu iudicio certo peccatum est, Rom. 14. hinc qui operatur in dubio, peccat, item qua amat periculum, peribit in eo, Eccl. 3. id totum concedimus: nam conscientiam certam esse volumus, quæ totum periculum arceret; sed inde non sequitur, legem dubiam, votum dubium, debitum dubium, professionem dubiam obligare; nam cum haec sit opinio certò probabilis, immo longè probabilior, lex dubia non obligat; certo iudicio, illius usum peccatum non esse: unum tamen ex te scire averem, cur hæc sit opinio certò probabilis, lex dubia non obligat, hæc autem probabilis non sit, materia dubia sacramenti adhibe ri potest.

61. ANTIM. Discriben in promptu est; quia usus opinio certò probabilis semper habet effectum bonum; quisquis enim certò judicat, senon peccare, dum aliquid agit, revera non peccat; at vero cum certò iudicare non possum fieri à me sacramentum, dum materiam dubiam adhibeo, usus illius opinionis, sine suo effetu erit; si forte vera materia non sit, sed hæc alias ex professo; quare perga mus.

62. PITHANOPH. Secundò sic probat, bonum publicum privato præferendum est, ergo in dubio, an bonum privatum libertatis prævaleat bono certæ observationis legum, hoc illi præferri debet, sed hoc argumentum nihil probat, nam utrumque privatum est; nimis rursum libertate mea ut, aut legem dubiam à me impleri, ut enim libertas, quoad omnes, bonum publicum est, item legis observatio, quoad omnes; ita libertas quoad me tantum, bonum privatum censemur, quoad me tantum, bonum privatum in hoc dubio, cum bono privato comparatur.

63. ANTIM. Immo extra ullam comparationem, dico esse opinionem probabilem, & quasi regulam communem, ut supra ex P. Suarez, quod lex dubia non obligat, tum quia sufficienter promulgata non censetur, tum quia incerta causa certum obligationis effectum producere nequit, juxta illa principia, quæ in secundo congressu jecimus, licet igitur illa opinione uui possumus quia certò iudico, certum esse.

64. PITHANOPH. Tertiò probat per factos Canones cap. ad audiendam, de Homicidio, cap. significasti,

G 3 eod.

Cod. 2. cap. Iuuenis, de sponsalibus, cap. si quis, de pa-
tent. cap. illud, de clericis excommunicatis quibus utio-
rem partem in dubio eligendam esse, declaratur; pro
explicandis hujusmodi textibus, tua opera indiget
Antime.

65. ANTIM. Rem profecto difficulter non postula, *cap. ad audienciam*, dicit Pontifex, quod in dubio semitam tutorem eligere debeamus. *cap. verò significasti*, dicit, *entius esse in hoc cessare*, quam temere celebrare. Suarez autem prudentissime observat, in his textibus, questionem non esse de dubio culpe, sed de dubio Homicidii; ac proinde licet una pars dicatur securior, seu tunc, & in altera, esse aliquid periculi, non est sermo de periculo culpe, seu peccati, quia de hiscipo non querrebatur, & nemo dubitabat, quin operari cum periculo culpe, esset peccatum, sed de alio periculo, ne Homicida celebraret, vel ordinaretur; quod reverè esset contra decentiam ipsius rei, & Ecclesiæ intentionem; ita Suarez, qui rem hanc sùle, doctè & solidè, more suo, prosequitur *tom. de Censuris, disp. 40* scilicet 6. Unde prædicta iura non obligant, nisi in casibus, in illis expressis, ut disertè Navarr. in *dict. cap. si quis, n. 41*, dicens, in dubio tutorem esse eligendam, vi præcepti, in casibus à jure expressis, igitur extra illos casus, non obligat, nec est præcepti, sed consili, ut habet *num. 34*. citat etiam in hanc rem Suarez, Sylvestrum, Soto, &c. *cap. item Iuuenis*, agitur de dubio matrimonii, & dicit Pontifex, *quia in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus*, ex quo separando esse, decernit in tali dubio; difficulter quidem est hujus textus explicatio, & Interpretes diversi illius explicationes afferunt, ut observat Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 10. num. 15*, qui juxta Præpositi in *dict. cap. interpretationem*, sponsalia, quæ præcesserant, sufficientem habuisse certitudinem, ad inducendum impedimentum dirimenti subsequentis matrimonii, unde non dicit Pontifex, tuctius esse tenendum, *cap. si quis*, ex Navarri mente jam constat, ibi esse consilium, non præceptum, præter quem, Sanchez *num. 9*, citat Navaram, Sylvestr. D. Antonin, Angles, Floribus, Henr. Suarez, &c. *ad cap. illud*, dicit Pontifex, *viam tutorem in dubio eligendam esse*; ibi autem agitur de dubio excommunicationis: Respondet autem Sanchez *dict. num. 15*, non præmissa diligentia, Episcopum illum temere celebrasse, sed respondeo, in dubio, mali præsentis, v.g. excommunicationis, aut peccati, tuctius tenendum esse, unde hic casus nobis favet, non adversariis, ut patet ex regulis traditis supra; sed de his suis, ex quibus constat dictum illud in dubio eutius eligendum esse; universè accipendum non esse, sed tantum, quo ad casus expressos in jure, quo quibus singularis ratio militat; item quo ad illos, in quibus altera pars tuta non est, quam tamen tutam esse, oportet. Unde locum non habet, quotiescumque utraque pars tuta est, & certa, & nulla lex singularis ad tuctius obligat.

66. PITHANOPH. Quartò probat auctor, suam sententiam longa inductione, per varios casus, in quibus tunc pars est eligenda; primò in dubio, quod ad ea quæ sunt fidei, sed hæc frustra, quis enim negat, fidem certam esse debere, ac tenere omnes, in dubiis fidei, Ecclesiæ sensui & iudicio adhærente? secundò in dubio, circa materiam, aut formam Sacramentorum, sed jam supra dictum est, non esse tutum, nec probabile, saltem in praxi, adhibere materiam probabilem, circa casum necessitatis, unde cessa fat difficultas.

67. ANTIM. Cessat quidem difficultas, quod ad materiam remotam Sacramentorum, item, quod ad formam, noui tamen quæ facile cessat, circa materiam proximam, nec etiam circa jurisdictionem ministri, si enim minister de jurisdictione dubitet, an forte crederet, eum licite posse confidere Sacramentum, id est, absolvere pœnitentem, extra casum alicujus necessitatis?

PITHANOPH. Noster auctor absolutè hoc negat & citat in hanc rem P. Suarez *tom. 4.3. part. disp. 26. sect. 6*.

68. ANTIM. Ita est, debuisset tamen auctor distinguere dubium positivum, id est, opinionem probabilem cum formidine conjunctam, à dubio negativo, quo antequam usus assensum omnem sustinet; nempe stante dubio illud negativo, P. Suarez negat hæc licitum esse, secus tamen, si sit tantum opinio probabilis, arduum enim, & præter consuetudinem timoratorum virorum esse videtur, omnes ad obligare, hæc diserta sunt Suaresi verba, unde fallitur, & imponit, dum dicit, negare Suarez, quod opinio probabilis de jurisdictione sufficiat, quod tamen non negat Suarez, sed proponit difficultatem initio, quam deinde ibidem solvit, & tandem concludit, opinio non probabilis de jurisdictione sufficiere, ut dictum est, & infra iterum.

69. PITHANOPH. Idem tamen urget argumentum, quia minister exponit se periculo nullum Sacramentum confidenci, ut reverè nullum fieri, si jurisdictione careat, qua certè carere potest, cum sit tantum probable, illam adesse.

70. ANTIM. Respondet Suarez, Ecclesiæ suppleret, juxta l. Barbarius, & in omni casu, in quo minister, aut saltem pœnitentis probabilitate credit, ad hæc remanet dubia confessio Sacramenti, unde aliqui recurrunt ad solutionem directam venialium, & indirectam mortalium; immo mortis casum excipiunt, ne pœnitentis periculo damnationis exponantur.

71. PITHANOPH. Restat tamen eadem difficultas, quia cum minimè certum sit Ecclesiæ conferre jurisdictionem, in eo casu, sed tantum probabile, ad hæc remanet dubia confessio Sacramenti, unde aliqui recurunt ad solutionem directam venialium, & indirectam mortalium; immo mortis casum excipiunt, ne pœnitentis periculo damnationis exponantur.

72. ANTIM. Stante usu non dubitarem dicere certum esse, quod in dicto casu Ecclesiæ jurisdictionem conferat; certum, inquam, moraliter, alioquin maximus defectus sequeretur, & humanis legibus melius consilium esset, quam divinis, hæc autem dicta esse velim, de jurisdictione dubia, non verò de potestate ordinis dubia, quia seculice Ecclesiæ suppleret istam nequit, secus verò illam; item de cognitione vere ac certò probabili; si enim dubitarem de probabilitate jurisdictionis, dubitarem "etiam de mente Ecclesiæ, quod ad jurisdictionem, in hoc casu conferendaria."

73. PITHANOPH. At si confessarius dubitet, de dispositione pœnitentis; v.g. de illius contritione, effet in hoc casu materia proxima dubia, nec in eo quidem Ecclesiæ supplere posset.

74. ANTIM. Confessarius non potest venire ad cognitionem contritionis pœnitentis, nisi ex casibus, seu signis externis, ut patet, igitur posita confessione externa, solito ritu facta, quæ ab interiori contritione nota esse presumitur, modo aliunde ex verbis pœnitentis, non comparet, vel occasionem pœ-

ad proximam interesse, vel abesse sumum non peccat propositum, sufficientem inde habet interna sententia notitiam.

77. PITHAN. Transit deinde ad dubium de valet matrimonii, pro quo libenter illi concedam, nec dubium & antiquum conjugem non posse perire etiam edere debitum, si alter conjugum dicitur dubius; si tamen sit tantum formido aliqua devalitate, quamvis alioquin certò probabile sit, esse validum, uterque & petere, & reddere poterit; una vix aliquis certus effe potest de interiori conculcaturus; igitur de hoc tantum opinio est, magis, vel minus probabilis; dixi vix, quia si nulla sit pars ratio dubitandi, vel suspicandi de mala fide alterius, erit certus moraliter; & hæc præscindens positivo: nam satis scio Ecclesiam posse suam revaria statuere, ac proinde illi parendum; sic inquisitioni, deset, excom. reddere dubium conjungabet, ac petere vetat.

78. ANTIM. Hac materia abundè ac fusè discutitur, Thom. Sanch. lib. 2 de matrim. disp. 41. ubi diversas opiniones exponit, & auctorum nubem, somore addens; quod ad me spectat, existimare, ab illo meliore judicio, sitale dubium sit, quod post dubitam diligentiam, semper restet, dubitantem se posse reddere simul & petere, aut certè si petere non possit, nec etiam reddere poterit; primam partem Sanch. citatus, & probabiliorem reputat, vel inde probat, quod durissimum alioquin esset, unquam si bona fide costraxit, suberto deinde inquit dubio, quod deponi nequeat, celibem per uam vitam manere; altera vero pars sic probari posse, quia reddit, & quæ se exponit periculo fornicationis, atque si petat, si enim non habet ius peccati de dubio, vel utendi matrimonio, ne sequatur periculo fornicationis; certè non habet obligationem reddendi; cum in hoc uero axiū se exponat periculo fornicationis; nec dicas, nisi redderis, periculo iustitia se exponit; ita responderi, & excipi ex Thom. Sanch. sed facile negatur, esse iustitia peccatum, ubi non est ius peccati, illudque certum; sed in hoc casu non est tale dubium; ac proinde non est obligatio certa dubia; sed dubia obligatio, uti dubia lex non obligat; itaque si titulo obligationis dubia quæ respondet juri dubio alterius, teneor reddere, igitur titulus dubii, qui respondet obligatio dubia alterius, possum petere, exempligratia, habes ius dubium rependi à me 100. nummos, & ego obligacionem dubiam restituendi; & viceversa habeo ius dubium rependi à te 100. nummos, & tu obligacionem dubium restituendi; ego solus scio, utrumque titulum dubium esse, tu utrumque certum esse tenes; certè si obligatio dubia, qua teneor, me obligari ad solvendum 100. ius etiam dubium; quod habeo, te obstringit ad solvendum centum, est nam per utrumque ratio, si autem per obligacionem dubium tenuis solvere, possum ego, iure meo, quod de obligacioni respondet, petere, igitur vel utrumque, vel neutrum, idque præscindendo à iure positivo, puta me. impulsioni; hoc enim posito, certe iudicare non potest dubius, quod licet possit petere, non propter periculum fornicationis, sed propter legem Ecclesia. Sed hoc loco questionem iam pro dignitate discutere non possumus, nec debemus; quia dato etiam & non concessso, quod in dubio matrimoniorum pars tenenda sit, non tamen inde sequitur, in aliis omnibus tenendam esse; autem manifestum discriminem, quia in multis a-

lis, v. g. lege dubia, voto dubio, dominio dubio, certus sum, me non peccare: cum tamen in dubio matrimonii, non certus sum, me non fornicari; sed pergamus.

78. ANTIM. Rectè omnino; unde hujus auctoris sententiam, si non improbabilem, minus certè probabilem esse, necesse est, ac proinde juxta illius principia, alteri probabiliori postponendam; dixi improbabilem, quia id justitia postulat, alioquin iniustum lex ipsa præscriberet, qua, stante dubio, possidentis melior conditio declaratur; unde miror, ab auctore isto tam improbables, aut certè tam parvum probabiles opiniones adstrui, ut opiniones verè probabiles impugnet; sed quod mirabilius est, adstruit repugnaria: nam pag. 218. vulcani dubiorum possesse, possidentem teneri ad restituendum, ac proinde non valere communem illam regulam, melior est conditio possidentis, quam tamen admittit pag. 229. in dubio juris regni, vult enim sic dubitanter, ad restitutionem non teneri.

79. PITHAN ORA. Inò parùm consequenter statim loquitur, agens de dubio natalium, dicit enim, pro legitimo habere se posse; sed quælo te, ubi est pars tector, ad quam nos teneri, toties pronunciasti; eodem enim argumento utor, quo paulò ante uius es; in dubio rei possesse habendo se pro illegitimo, non peccat, contra verò, si se pro tali non habeat, exponit se periculo, ne vel ordinetur, cum defectu natalium, id est, cum irregularitate aut beneficium obtineat sine titulo, vel hæreditatem alienam sine iure: sed inquis, in dubio, nemo condemnatur, & cum iura obscurasunt, Reo potius, quām actori favendum est, ac demum apud DD. in dubio, id quod est honestius, præsumi debet, ita est, at quis nescit, cuncta hæc dici pro foro externo, cum tamen de foro conscientia hoc loco agatur: nec enim quæstio est, quælis ab aliis judicandus & reputandus sit, sed qualem seipse reputare debeat, ut sit tutus, imò ut tutiore partem sequatur.

80. ANTIM. Rectè ad hominem, nec etiam possidens in dubio à Judeice spoliandus est, & multandus, unde si regula illa valet pro uno, etiam valet pro alio, consequenter igitur, ut optimè obseruasti, auctor non loquitur, nos verò juxta regulam certiorē nostram rectè dicimus, in dubio natalium, neminem censeri illegitimum, quia causa incerta certum effectum haberemus potest, nec est, quod aliqui opponant irregularitatem certam ex homicidio incerto, quia lex certa est, c. ad audientiam, & c. significasti, que hanc irregularitatem homicidio dubio imponit, dubio, inquam, quoad personam cooperantem, vel ejus cooperationem, non verò quod ad corpus delicti, quod certum esse debet, quando enim non constat, de ipsa homicidi substantia, nullæ lex irregularitatem imponit; ac proinde homi-

cidium dubium in hoc sensu non parit irregularitatem.

81. PITHANOPH. Ita prorsus, cum enim haec irregularitas in iure expressa non sit, nullo modo pondenda est, per casus qui, de sentent. excom in 6. sed redeo ad auctoritem nostrum; in dubio, inquit, an subditus debeat obediens, tunc pars eligenda est, id est, obediendum, quod faciliter admittitur; quia certa est obligatio obediendi, in omnibus, in quibus peccatum esse non constat; at si tantum dubium est, non constat; cum igitur causa non obediendi, sit tantum peccatum dubium, & causa obediendi, praeceptum certum; nemo neget, hoc ipsum anteponendum esse; immo in constitutionibus vestris, in fallor, a sancta sede approbat, hoc continetur, nimisimum oblienum, in omnibus, quibus peccatum inesse, certò non cognoscitur.

82. ANTIM. In constitutionibus nostris p. 3. cap. 1. §. 23. & in summario, n. 31. in omnibus obediendum esse statutur, in quibus peccatum non cerneretur, tamen autem est clarè & perspicacè videri, aut cognosci; quod etiam p. 6 cap. 1. §. 1. lit. B. in declaratione, ita explicatur, in quibus nullum manifestum peccatum est. Unde non crederem, opinionem probabilem esse, saltem in praxitutam, in dicto dubio, posse quempiam derrectare superiorum imperia; nisi quis forte per conscientiam erroneam, eamque inculpatam, certum putarer, id fieri posse; sed tunc perfectum dubium non esset, cum aliud iudicium practicum praeluceret. Hinc rejicies duos illos recentiores, quorum alter suatypus mandavit, qui docente videntur, subditum non posse absque peccato obediens, si probabiliter judicet, obediendum non esse; cum haec sententia circa conscientiam erroneam repugnantia involvat; si enim tantum dubium est, certum est, obediendum esse; ergo non est probabile, minimè obtemperandum, si vero per errorem, certum quis putat, peccatum inesse, tunc certum est, non vero probabile non esse obediendum; sed descendere ad alia.

83. PITHAN. Transit ad dubium de observando precepto Ecclesiæ, v. g. jejuniū, & ad dubium voti, ac dicit, in his etiam tutiorem partem tenendam esse, id est, jejunandum, & votum implendum; & quod mireris, omnes auctores ita sentire, assertor post Comitolum; sed profecto Sanch. Layman, Castro, Palao, Soto, Suarez, Lopez, Bartholom. Medina, Busebaum, quos citasti in secundo congressu, ad hunc finem, quibus addit Sanch. Henr. Graffis, Rebell, Gloss Capua, Manuël, & alii communitera profecto non sentiunt; & vero juxta tuam regulam, causa incerta certum effectum non postulat; nec in his ulla est proflus difficultas; negari enim non potest, quin sit saltem opinio probabilis, quod preceptum jejuniū non obligat, ante annum 21. certum; sed dictus annus non certus, sed dubius supponitur; igitur preceptum illud non obligat, in dicto dubio.

84. ANTIM. Saltem non potest negari preceptum, quoad hoc, certum non esse; igitur dubium, sed lex dubia non obligat, ut jam sepe diximus; si tamen sit certum votum, & dubium solum restet, an implementum fuerit, in hoc casu, obligat votum; sed jam de his in secundo congressu: si demum preceptum sit, v. g. jejuniū, recitationis divini Officii, audiendi Missam, &c. sed dubitetur, an quid teneatur in talibus aut talibus circumstantiis morbi, laboris, incommodi gravis, in hoc usui standum est, vel consulendi periti, v. g. Medicus si de morbo, prudens & doctus Confessarius, si de labore insufficient ad exemptionem

dubitetur; immo his, qui dubitat, sit prudens, peritus, doctus, dubium facile solvet, discussisque utrumque rationibus, iisque ponderatis, quid statuendum sit, facile definit.

85. PITHANOPH. Transit ad causam dubiam ab Advocato defendendam, item à Judice judicandam; sed de his abunde in primo congressu actum est: nempe si Advocatus certum jus partis oppositus agnoscat, vel certò probabilis, ita ut de maiore probabilitate nullum sit dubium, causam defendere non debet, sed monere clientem suum, ut hunc defensum, pro quo, haec esto regula, nulla causa ab Advocato licet defendi potest, qua certò sciat, fore, ut cliens prædictus cadat; unde si vel probabiliter credit, fieri posse, propter varia iura, variisque legum interpretationes, ut Judex causam illam dicto clienti justè adjudicet, haud dubie licet defendendam suscipere poterit, quod vero ad Judicem spectat, iis placitis standum esse puto, quae in primo & secundo congressu firmasti.

86. ANTIM. Nihil ferè habeo, quod jam decreta sis addam; in criminalibus, ut vocant, debet constare corpore delicti: item de Reo, ita ut de illo nullum rationabile dubium refert, ad hoc ut Judex licet Reum damnet; si enim probabile est, in tunc esse, nullo modo is damnari potest; in civilibus, si iuri sint paria, adjudicet causam possidenti, & potiori iure, si possidentis potiore iure gaudet; si nullus possidet, & iura sunt aequalia, suam utriusque partem, integrum vero causam alteri parti, si iure probabili poterit; si vero una pars possidet, & pro alia ius probabilius facit, nisi aliquis momenti sit hic juris excessus, facile compensatur à iure possessionis; Quare in hoc casu, perinde res se haber, atque si iura aequalia essent, circa ullam possessionem; quare illi dumtaxat parti causam Judex adjudicet, quæ vel ius aequali cum possessione conjungit, vel circa possessionem, iure notabilitatis, ut aijunt, probabili poterit, his stantibus, tutam & justam sententiam Judex feret; vix autem crederem opinionem probabilem, esse tutam in praxi, quod alio modo, ad nutum judicare possit; sed descendamus ad alia, quia in his, auctore isto quasi strictiores ac severiores sumus; & maximè in votis esset Theologiam moralē in hac parte restaurari, quod revera caput maximi est momenti; quam multi enim sunt inter judices, qui sibi arrogant potestatem, qua tamen eos non valere, certissimum est, de omnibus ad nutum judicandi, gratificandis, ac de inimicis vindictam sumendi; sed haec mitto, quæ si ame, ut parem, exaggerarentur, in vastum volumen abiarent, dicam iterum, si quid aliud in Christiana rep. emendationem ac restauracionem postulat, id sane maximè, quod ad judicia pertinet; & vero si privata iustitia grave peccatum est, longè gravius publica censenda est; at fuisse, ne quid forte acrius excidat: filii hominum recta iudicia judicante, Deo & Iustitia, non vero humanis cupiditatibus servit; supremum timete Judicem, cuius in terris vicem geritis, & quæso dedicite perniciosam & diabolicalm illam legem, si forte illam unquam didicistis, ac vobis persuasisti, mortali bona, honorem, famam, vitam, à nutu & arbitrio vestro pendere; sed indica, amabo te, quid sequatur, ut me contineam.

87. PITHANOPH. Oportet satis, dubium belli sequitur, in quo etiam te satis severum ac rigidum præbes: nam vel agitur de infestando bello, vel de repellendo si primum, cum supremus Princeps superiorem judicem in temporalibus non agnoscatur, ipse

probabilis, index & actor est; unde cum Judicis sententiam solvit, quemadmodum Index, causam de parte politione constituta adjudicare non debet, sed iure notabiliter probabilior gaudeat; ita si quis alteri bellum movere non debet, ad alium rationem recuperandam, nisi ius, quod habet, in aliis, sit longè probabilius, & quasi moraliter amissum; in modo cum bellum tantum vim malorum mundi affectat, quo stat, ut inter flagella Dei, cum peste & fame recensentur, antequam bellum Principi approverat, rationes suas, iuratas, primò quidem inter se parci, cum deinde torti orbi Christiano extenuari; ut vel inde conset, si haec nihil juvenit, ad aliud, tanquam ad extremum & necessarium retinendum venum esse; deinde procurare tenetur, ut bellum sit, non latrocinium, & virtutum communium carnificina; contineantur milites in aliis, & nichil stragis, direptionis, & incendiis misericordia, nisi quod ad finem illum iustum obtinendum necessarium sit; non dubito, quin auctor cum hoc admitit.

91. PITHAN. Admittere autem dubium; necio tamen nescire, que mox dicam, à quæ facile admittuntur, ut nimirum, si de bello repellendo agatur: nemini quis, qui bellum repellit, à quali jure valeat, & obstat, cedere non tenetur, sed justè bellum restringi, si tamen alteri us partis iura longè probabilem, compierat, aut si rem ipsa non capiat, à suis iustis penitus, & neutruius partis hominibus intelligibilium licet repellere non potest; si autem tandem non probabiliora, non tenetur quidem totum cedere, quia connectuntur paria, partem tamen cedere recte uno verbo, illud ipsum præstare debet, quod dicitur: Index, si revera esset; unde licet aliquod non teneat, aut ratione difficile cedat, teneat cedere, quod negare videret auctor: nequum meo iudicio haec certissima est regula; si bellum utrumque iustum materialiter esse negatur; item vix etiam formaliter; nempe si non infestans iura longè probabiliora esse demonstratum, nullum sit, ex parte illius: item cum nonne quum bellum infestans, exponenda sint, & si quod, fieri moraliter non potest, quin ab alio impingebatur, si, uti par est, cautam doctis, aperte ac minime præoccupatis hominibus discedam committat: sed quid tandem de medico.

92. PITHANOPH. Neque in hoc ab eo dissentiam revera Medicus probabile medicamentum adhibere non potest, quando certum & indubium suppetit; & si nullum certum suppetat, probabilem posse poterit; quia satis est, probabile, si nullum adhibetur; quoniam agri desperata saepe est, creperum & dubium medicamentum licet adhibetur, si nullum aliud adhiberi potest, si dubium sit, an mortem accelerare debeat, agri satis desideratus; sic aliqui secantur, ad calcutanationem; quibusdam cirrus aut brachium scindunt, ne gangrena ulterius serpat: itaque Medicus satis temper eligat, ad quod revera tenetur, si non expedita, satis ex charitate.

93. ANT. Ex his porro intentum auctor non probat; nimirum tuncus temper tenendum esse; nempe particularimale concluditur; & præmissa inducit in multis se ferunt, sit porro haec regula, tuncum tenendum est, quod cum quaque oppositum non est tuncum, unde medico, Advocato, Judge, bello, militi Sacramentorum, tutor pars eligenda est, quia expeditum est ista, id est, non est certò probabi-

lis; at verò in aliis, cum sit certò probabilis, est tunc, ac proinde semper tuncum eligitur, nec tuncus obligat, ut tuncus abunde dictum est.

94. PITHAN. Ideò in dubio, an quis solverit debitum, Horas recitarit, jejonus sit, etatem legitimam ad sacros Ordines attigerit, absolutus sit à peccato, vel censura, &c. debet solvere debitum, Horas recitare, abstinerere à celebranda Missa, & ab Ordinibus suscipiendis, procurare absolutionem; quia tutor pars eligenda est; sed si hæc ratio facit, pro his casibus, cur non piæ cæteris omnibus?

95. ANT. Quia certum debitum per dubiam solutionem non extinguitur; nec certum præceptum servatur, per id quod dubiam præcepti observationem remittit; præceptum certum est, ut Missam tantum jejonus celebre dubito, an sim jejonus, celebro Missam, dubito igitur, an præceptum servem; patimodo, præceptum certum est, ne quis ante 25. annum cœptum ad Presbyteratus ordinem promoveatur; dubito, an attigerim, ad dictum ordinem promoveor; dubito igitur, an præceptum servem; dubia igitur præcepti obliteratio, qua tamen certa esse debet; item certus sum de peccato admisso, & de censura contracta; dubito, an fuerim absolutus, certam igitur absolutionem procureare debeo; non tamen ut dicis, quia tutor pars eligenda est, quia hæc ratio non valet; quando opposita tuta est, ad illam enim nemo tenetur, sed quia revera in his casibus, opposita tuta non est, nempe dubia solutio vel observatio, vel absolution, certam obligacionem non tollit, juxta regulas supra traditas. Non erat rigitur, quod auctor axioma illud à possessione petitum, adeo sollicitè impugnaret; licet enim aliqui eo utrantur in præmissis casibus, idque optimè, suo modo, quia tamen circa figuratam illam loquutionem, & improprietate, qua lex, votum, excommunicatione, possidere, aut non possidere dicitur; per regulas supra memoratas, circa ullam figuratam loquutionem, in proprio verborum sensu, cuncta hæc comodi & facile à nobis explicantur, frustra in hoc laboravit auctor; ut enim solidè aliqua sententia impugnetur, profecto non satis est, si unus tantum modus uincumque refellatur, quo illam pauci aliqui defendant, sed ita impugnanda est, ut nullo modo defendi possit: item non satis est, ut doctrinam probabilitatis impugnet: si vel unum dictum, quod Camaruchi, vel Dianæ, vel cuiquam alteri excidit, refellat, auraliquam opinionem, quæ certò probabilis non sit, sed ad caput rei & controversia ventendum est, & directè probandum, opinionis certò probabilis usum certum, licetum, tutum non esse, ut omnes Probabilistæ, saltem alicuius nominis, constantissime assertur, & suo loco, ni fallor, demonstravimus, ubi etiam demonstravimus, doctrinam nostram probabilitatis, non modò probabiliorum esse opposita, verum etiam probabiliter certam, idem dico de doctrina præmissa, circa dubium facti & juris; nullus enim Vasquez, & Azor, vel Salas inficias eat, quin licita sit operatio, quæ ex certa regula, nimirum certa conscientia procedit; cum autem hujusmodi opiniones circa dubium sint ad minus certò probabiles, v.g. lex dubia non obligat, nec votum dubium, nec debitum dubium, &c. certum iudicium practicum de licto illorum ufu ex iis sequitur; ac proinde nunquam cum dubio iis utimur; nullus inquam Vasquez id neget, unde modò una pars tutas sit, ad tutiorem nemō tenetur; corrigit igitur unicum Adversarii fundamentum; sed vide, quæso, quid refellendum restet hujus auctoris.

Dialogus Quartus,

93. PITHANOPH. Addit multa satis ambigua, circa libertatem & possessionem ex Comitolo, quæ tam etiam repugnativa involvere mihi videntur; dicit, hoc axioma, in dubio melior est conditio possidentis, non valere etiam in materia justitiae commutativa, nisi quando quis possidet bona fide; quia, inquit, bona fides omnem dubitationem tollit: nam ubi est dubitatio, ne fides quidem esse potest; ne dum bona; igitur neque etiam valet hoc axioma, in hoc casu, in quo scilicet nullum est dubium; deinde qui possidetur à Deo, liber est, inquit à peccato, qui possidet seipsum liber est à Justitia; ambiguam profectò loquutionem, Jensenistis maximè familiarem; sed revera illa libertate hoc loco non agitur, sed dicimus, homini hoc, velillud esse liberum, si lege non prohibeatur; lex enim hominem ligat, vel obligat; ita ut actionem illam licite admittere non possit, quæ lege verita est; cum autem certum sit, homini liberum esse quidpiam lege non venitum, & hoc est, quod aliqui vocant, possessionem stare pro libertate, certè per legem dubiam, homo certa libertatis possessione non excedit, id est, ut propriè loquar, dubia lex, dubia causa, certam obligationem, certum effectum minimè producit; nisi forte auctor ad ridiculam illam opinionem recurrit de rana vaga, qua certus effectus causæ vagæ attribuitur; auctor deinde minimè tolerandus esse videtur, in eo, quod dicit pag. 243, judicium speculativum non differe à practico, nisi quatenus practicum ordinatur ad opus, quod certè in hac materia falsissimum est; cum unum differat ab alio ratione objecti, ut d'icere potuit auctor ex iis quæ in primo congre-
sus disputationis; sed in hunc scopulum, cùm aliis fe-
rè omnibus suorum partium impingere voluit; obje-
ctum judicis speculativi est opinio ipsa objectiva, vel
ejus probabilitas; objectum vero judicis practici
est utius dictæ opinionis; sed hanc jam supra, quasi
ad nauicam, iterum adducit c. Inveni, de quo supra,
sed tu illud obiter quidem, solidè tamen ex doctrina à Sanchez tradita explanasti: denique breviter in-
dicat discriben inter Matrimonium & alia Sacra-
menta, cur scilicet, v. g. in dubio, Ecclesia ordinatum, aut baptizatum non presumat, secus in matrimoniis, quia, inquit, alia Sacraenta sine periculo iterantur; secus vero matrimonium, sed quid tu de his?

94. ANTIM. Hanc doctrinam accepit ex Gloss. in c. Presbyteris, d. 68. que mihi certè usquequa non placet; quia etiam matrimonium iterari potest, v. g. renovari consensu; vel si sit dubium, de im-
pedimento, Ecclesia facilè dispensare potest; nec di-
cas novum consensum necessarium esse, quem forè
conjugum alter præbere nollet, quasi vero in no-
va ordinatione, novus ordinati consensus etiam non
desideretur; & ut Ecclesia in dubio, conjuges illos liberos dimittere nequit, cum certè ad alias nup-
tias convolare non possint; ita etiam ordinatum in
dubio, liberum non relinquunt, ut possit v. g. uxorem
ducere; in modo in foro conscientiæ, in dubio matrimoniis, conjuges forè nec petere, nec reddere possunt, dico forè propter varias opiniones super hac que-
stione ab auctoribus traditis: dicere itaque, dis-
parem esse rationem, quia Ecclesia supplerre potest
defectum in matrimonio, modo consensu renovar-
tur, vel ut aliqui volunt, idem, qui prius positus est,
virtute & h. b. r. permaneat, nimirum revallando;
cum tamen in aliis Sacramentis defectum supplerre
nequeat. Unde fallum est, quod habet auctor do-
ctrinam illam traditam, c. ad audienciam, c. signifi-

catione, &c. quod scilicet in dubio homicidii censem-
sus sit irregularis, ad alios casus divertos ab homi-
cidio, per jus Canonicum traduci; nullus enim aliis
Canon profeti potest, quo in alio dubio irregula-
ris censendum sit, c. Inveni, non est in casu dubio,
sed cum certo impedimento deridente, c. Presbyteri,
est circa Sacramentum, quod revera certum esse de-
bet, non dubium, ut nemo negat, cuncta hæc ultra
concedimus, sed nihil inde contra nostram doctri-
nam; tenemus enim rursum & certum, incertum
& dubium dimittimus; dubium, inquam, & incer-
tum, non veritatis objecti, quæ certa est, sed recti-
tudinis operationis, quæ certa: denique ut fateur
auctor, partem probabilem esse turam, ac pro-
inde oppositum tutiorem esse consili, non pre-
cepti; ita prorsus cum opinio certè probabilis sit
tuta, oppositam tutiorem, non præcepti, sed consili
esse, necesse est.

95. PITHANOPH. Omnen porrò falsitatem super-
rat, quod habet pag. 246. Itante scilicet lege dubia, si
altera pars tertiæ est, inde legem sufficienter pro-
mulgatam, & propositam censeri; quasi vero non
sit tutus, altem materialiter, quamlibet legem du-
biam observare, quæ non observare; inde igitur
non sequitur, sufficienter promulgatam esse, quod
altera pars sit tertiæ, quia hoc omni legi dubia com-
petit: quod autem dubium manet, an sit, sufficienter
promulgatum, aut propositum dici nequit; si enim
dubium est, an sit, potiori jure dubium est, an pro-
positum sit, nec obstat, quod lex, de qua dubitatur,
an justa sit, obliget, quia de lege illa certum est, quod
sit; igitur certum, quod obliget; quia quod justa
sit, certum esse non debet, sed tantum probabile; ac
proinde dubium restare potest de iniustitia: cum
Princeps legum suarum iuritiam subdit, suis de-
monstrare non teneatur: constat etiam, futile esse,
dubium, an sit lex, ad dubium factæ revocandum; et
enim mera querela de nomine, non faciens ad rem;
quia sive sit dubium facti, sive juris, lex dubia non
obligat; quamquam ut ignorantia legis, ignorantia
juri recte appellatur; ita dubium legis, dubium
juris, non vero facti recte dicitur: quod demum dicit,
transgressionem legis dubia esse malum priva-
tum transgredientis; quia cum peccandi periculo
conjuncta est; & malum publicum Reip. eadem fa-
cilitate negatur, qua afferitur; in modo auctor petet
principium; de hoc enim queritur, an lex dubia ob-
liget, id est, an legis dubia transgressio peccandi per-
culum secum afferat; ille assert, nos vero negamus;
unde thesis pro ratione adduci non debuit. Scire autem
velim, quid sentias de illo D. Antonini loco,
summ. 1. part. tit. 3. cap. 10. §. 10. eligere tertiore
contulisti, non præcepti, quod certè auctor intelligendū
esse, dicit de certis, ac tuis, v. g. de religio-
& facultati statu, non vero de opinionibus proba-
bilibus; aliquid porrò simile, in valde fallor in Wendor-
drockio legi me memini.

96. ANTIM. Legisti hanc dubiè pag. 107. hinc
vel hoc nomine à P. Stephano Dechamps castigatus
est, qui sancti Archiepiscopi fideliter hac verba
exscriptus: Cum ergo in aliqua materia morale, sunt
varie & contrarie opiniones, ille, qui adharet opinioni
lavoris via, videtur se expondere periculo mortali, cum
posset illa opinio esse falsa; hæc est auctor &
Wendorchii sententia: Sed ad hoc responderemus,
quod utique illes, qui agit scientiam id, de quo dubitat,
esse mortale, permanente dubitatione, strictè nimi-
rum, & propriè sumpta, quatenus non declinat po-
tius ad unam partem, quæ ad aliam, mortaliter peccat,
sed

affidetur quicquid, facit dubitari, seu formidat, habentem de aliquo, quia ita inheret ipsi sententia, potestem formidat de opposito, sic agendo contra tale am, non peccat; quia tales non operatur in dubio mortali, sed secundum opinionem probabilem. Fallitur igitur implicator, cum Wendrockio, qui sanctum iustum de opinionibus mortalibus contrariis agere negatur, de quibus tamen disertè loquitur, et illius verbis per picuum sit; & hīc fidem utriusque decideret; quid porro de hoc argumento nolit?

97. PITANOPH. Unum restat, quod non possim concipere; vulnus praedictus auctor quod cum adiutor communis etiam cum titulo colorato, v. Presbyter irregularis, sed occultus, obireat luciam, vel ad Confessiones excipiendas appetitur, & exponatur ab Ordinario, Ecclesia non ostendat illi jurisdictionem, nec valeat lex Barbarus, s. p. Præterit, nec absolutiones ab illo Sacerdotibus sint nullus momenti; quamvis confessiones sententiam validas sint & non iterandas, quamvis manent in bona fide; nunquid hec repugnant? & quomodo absolutio irrita, si confessio?

98. ANTIM. Miror sane, ab auctore isto doceri, libet, ad jurisdictionem Ecclesiasticam traducunt non esse, cum innumeri ferè auctores, Casella, Summa, &c. Theologi, imò ferè omnes ne mandicaujus nominis excipio, quorum censum de longam habet apud Sanchez, de matrimonio lib. 3, cap. 11. d. Barbarus, fusè pertotas 27. paginas, & columnas, & doctò more suo, dicitur, & causam confessionis expressum habet; stante sci-
entiā communī errore, cum titulo colorato, qui si ab
communis error non suffragatur, licet pauci se-
sentiant, nec oppositum Sanchez probabile esse
est, nam. 49. legem illam ab Ecclesia admitti, &
cum calo jurisdictionem Sacerdoti consenserit, di-
cimus, d. legem Barbarus, vel ad plam ele-
mentum Romani Pontificis applicari à Cardinali
etiam, lib. 3. de fide, num. 143. ita ut, etiam si ele-
gimus modo defecte occulto laboraret, tota
confessio suppletur, & diserte asserit, leg. Barba-
rus esse considerandam, tanquam constitutio-
nem arbitriarum, sed tanquam interpretationem
naturalis, quo etiam ratiocinio usus sum in
confessione mea Cowngiana: Denique, præter
alium nubem, quos addensavit P. Sanchez, re-
monstrantes recentiores, classicos intelligo, & ali-
quos nomini, in eandem sententiam iverunt, qua-
si esse non dubitem, auctoris sententiam in hoc
probabile non esse: rectè autem monuisti, ab eo
repugnare involvi; si enim absolutio valida non
est, genit nec confessio; & si mortiatur penitentis
in carceri, nec alterius Confessarii sit copia, nec ante-
sum actum contritionis eliciat, quem difficilli-
us est, Sanchez testatur in terminis, lib. 1. in De-
cim. cap. 9. num. 34. haud dubiè damnambitur; illius
ex confessio valida non fuit; nec est quod auctor
impedit afferat, inde sequi damnum privatum &
potius, nimurum peccatum, & laxius vita genus,
quod virgin in damnum Reip. Christianæ; quia ut
sententes dictum est, semper auctor petit princi-
pium, & thesist adiicit pro ratione; negamus e-
xceptum esse, aut peccandi periculum proxim-
um, in iuri opinionis certò probabilis. Nggamus
tale, plus aquo laxari conscientiam; imò dicimus,
non modico Christiana Reip. damno, ne dicam
candalum esse hujusmodi reformatores, qui Chri-

tianorum animas & conscientias exaggerationi-
bus suis imprudentissime, ut miserrime loquer, per-
turbarunt: si enim aliquid in hoc genere restauran-
dui esse videtur, dicant Ecclesiæ; si aliqua opinio
probabilis esse non videtur, & tuta in praxi, impu-
gnent illam Christiano more, oppositis argumentis,
non convitiis, rationibus, non calumniis; vel potius
deferant ad tribunal illud, in quo de doctrina fidei
& morum judicatur; hortentur omnes ad perfectius,
ad melius, ad tutius; sed ne imponant quæso alii ju-
gum importabile, quod fortè ipsi digito movere
nolint, sed pergamini.

99. PITANOPH. Restat ultima lectio, in qua au-
ctor nobis consensit: nimurum, quod homo illite-
ratus sequi possit licet in materia morum, vel con-
scientiae aliquas Magistri, seu Doctoris sententiam;
modò scilicet ea si hominis opinio, saltem apud vul-
gus, qualem docti, periti, pique homines habere so-
lent.

100. ANTIM. In hoc etiam sibi contradicit; po-
namus enim aliquid illiteratum, dubium, utrum vi-
gesimum primum etatis annum attigerit, ex aliquo
Doctore satius magne opinonis, sed Probabilita, ut
cum auctore loquar, querere, an jejuniū lege tene-
tur, qui statim respondeat, non teneri; quia scilicet
lex dubia non obligat, ex quocumque tandem prin-
cipio id deducat, sive nostro, sive alio communi, in
titulo possessionis fundato; ponamus etiam ex eo-
dem ultra quereretur, an sit certum, præceptum du-
biū non obligare, neutiquam certum esse dicet, sed
tancum probabile; his positis, nemo neget, illiteratum
illam, quamvis alioquin literarum expertem
clarissimè perficeret, tutius esse jejunare, quam non
jejunare, id est, servare legem, quam non servare; i-
gitur quo jure Doctor ille tenetur sequi rutius, in
probabilibus, eodem hic tenetur; imò longè potiori
jure, quia vim certa probabilitatis & conscientia
certa, que ex ea sequitur, longè minus per-
spicit.

101. PITANOPH. Adderem ergo, illiteratum
illum verbis sui Doctoris non jam divinam, sed hu-
manam prorsus fidem habere, ut constat; igitur si ab
aliquid interrogetur, utrum certus sit, respondebit
illis, se minimè certum esse: & si rursus ex eo qua-
ratur, utrum certus sit ex duobus, nimurum jeju-
nare, aut stare diuis illius Doctoris, respondebit haud
dubiè, tutius esse, jejunare; si ergo Doctor ipse
tenetur tutius sequi, ex principiis hujus auctoris,
quia videt, tutius esse, oppositum verò dubium & in-
certum; pari jure, tenetur illiteratus, qui etiam tutius
esse cognoscit; sed his omisssis, veniamus ad alia,
qua sunt majoris momenti, à pag. 263. ad 267. habet
aliqua qua falsissima esse reputantur: 1. nullam in-
culpatam ignorantiam, etiam invincibilem, agnos-
cere videtur, nisi in dubiis, quia, inquit, in aliis non
excusat à peccato, etiam si laboret ignorantia in-
vincibili, stetque dictis Magistri, Confessarii, Docto-
ris; nec eum inquit, propria simplicitas & ruditas
tum reddit.

102. ANTIM. Haud dubiè resistat majoris momenti
est, de qua jama etum est in secundo congressu: quia
non jam probabilem sententiam, sed adminus con-
clusionem Theologicam esse duco, quod quevis
ignorantia invincibilis, sive in dubiis, sive in certis,
sive in facto, sive in iure, peccato eximat, modo sit
verè invincibilis, non crassa, non affectata, non vo-
luntaria, non cum pravo ad malum affectu conjunc-
ta: nam de fide est, neminem peccare, qui à ne-
cessitate liber non sit, ut definit Ecclesia in tertia
propos.

propositio*n*is Jansenii censura & damnatione ; sed ignorantia invincibilis cum necessitate conjuncta est, igitur ignorantia invincibilis peccato eximit; hæc ultra non prosequitur, quæ hujus instituti non sunt ; unum addo, hoc certè unum esse ex præcipuis Calvinistis & Novatorum dogmatis ; viderint illos, qui Hæretici illis in hoc saltem suffragantur ; nec adstipulatur Adrianus, quando dicit, per ignorantiam juris neminem excusari ; quia non loquitur de ignorantia invincibili, ut constat ex iis, que sequuntur ; vult enim per ignorantiam invincibilem excusari simpliciores, si ea nesciant, quæ ex Decalogo deducuntur : Decalogi autem ignorantiam invincibilem, cum multis aliis esse non putat, de quo in praesenti non est quæstio ; imò ex hoc eodem Adriani loco, ab auctore citato convinci posset, nempe dicit Adrianus, illiteratum illum, qui consilium pro parte periculosa sequitur, ac se vero periculo exponit, non tamen in eo peccare , quod se periculo exponat, sed in eo, quod legem violat, quia, inquit, ignorantia juris neminem excusari ; sic autem in isto, vel se exponit periculo, quod ignorat ignorantia invincibili, vel non invincibili ; si hoc secundum dicas, igitur in eo peccat, quod se exponit, quia intrinsecum malum est, si vero primum, igitur datur ignorantia invincibilis eorum, quæ sunt juris divini ac Decalogi, eaque peccato eximit ; quid reponi possit, non video, nisi nobiscum dicant Adversarii, omnem ignorantiam invincibilem esse inculpatam.

103. PITHAN. Hoc argumentum integrum tractationem desideraret, sed hoc munere jam alii prodignitate defuerunt ; unum tantum addo, cuius occasionem mihi porrigit, si enim illiteratus ideo ignorantia invincibili laborat, in dubiis, quia nescit discernere probabilitates opinionum ; eadem etiam vir doctus laborabit, quia nescit discernere veritatem opinionum, in dubiis enim & tantum probabilitibus veritas discerni non potest ; igitur, quo ad hoc, laborat ignorantia invincibili, quia pariter illum eximit culpa, si forte opinionem falsam sequatur ; sicuti eximit illiteratum, si forte opinionem improbabilem à malo Doctore illi suggestam, sequatur : est enim pars utrumque ratio, unde forte aliqui ultimum opinionis probabilis fundamentum in ipsa ignorantia invincibili statuerunt.

104. ANTIM. Appositè, haud dubiè adnotas ; aliud tamen illudque nobilis principium, seu fundamentum statim, certam scilicet probabilitatem, ex quædeinde certus illius usus, ac certum circa illum judicium practicum necessariò consequitur ; male igitur auctor asseruit, eum qui laborat ignorantia invincibili, præterquam in dubiis, culpa non eximi, quam sententiam aliqua nota dignam reputamus, sed perge.

105. PITHANOPH. Abs^t meo judicio Busenbaum fugillat & carpit, eo quod Bonacinam adducat, in gratiam illorum, qui non unum modū, verū etiam plures Doctores consulunt ; quia, inquit, Bonacina docet, eos à peccato excusari, dummodo rectam habent intentionem id faciendi, quod licet fieri possit : quasi vero Busenbaum fecus sentiat, aut Navarus, quem auctor adduxit, in alio sensu loquatur ; nunquid amab^o hoc non est nodum querere in scripto, sed mirate, quod habet pag. 266. Doctorem scilicet illum, quemin remorali, illiterati, aliquæ minus periti consulere debent, non quilibet esse debere, etiam doctum, sed Doctorem Theologiam institutum, & depuratum in Ecclesiis Cathedralibus

& Collegiatis ad hoc munus. Doctor igitur Angelicus in re moralis consuli non posset, nec Doctor subtilis, multo minus recentiores, Suarez, Vasquez, Molina, Lugo, Bellarminus, Toletus, &c. quia deputati non erant in Cathedralibus, vel Collegiatis ; nec etiam Navarus, aut quispiam alius Sactorum Canonum peritus, qui non sit Doctor Theologie, tu ipse, Antime, quem miselli saltem aliqui de rebus moralibus patienter audiunt, consuli ultra non poteris, rem forrè ribi gratam, quia te à multa molesta eximeret.

106. ANTIM. Hæc quidem per jocum, imò illa per jocum dicta esse, mihi facile persuadeo ; nec Dionysius & Doctoris Angelicis loca, id quod adstruit auctor, probare videntur, sed tantum minus doctos à doctoriis doceri & eruditiri ; quod pertinet ad res fidei ac certa morum placita, ab Ecclesia, id est, à Romano Pontifice, qui totius Ecclesie caput est omnibus Christi fidibus proponuntur, in provinciis, per Episcopos & horum iussu, per Parochos, seu divini verbi Præcones ; quod vero atrin erat ad alia, doctos, peritos, pios, prudentes homines minus docti consulunt, hæc non sint in Cathedralibus deputati ; qualis esse debeat probus consultor, in primo congreßu, abunde dixi, neque hic repetere vacat, illud præsentim ceteris inculcare non celso, maximum deleatum in hoc habendum, & suspectos homines fugiendo, quorum numerus hac tempestate maximum esse, constat, ac præsentim reformatores quosdam de præsenti Ecclesiæ usu male sentientes, nec non incredibili factionis studio agitatos, quid enim ab eo boni consili haberes, qui rejectis melioribus consiliis pessima amplexus est ? sed expeditamus breviter rem istam.

107. PITHANOPH. Primo sic probat : Homo illiteratus tenet credere suo Parocho, etiam falsam doctrinam proponenti, pro quo citat cum alii Tolet. lib. 4. cap. 3. ergo tenetur sequi opinionem Magistri vel Doctoris, quod deinde confirmat ex c. per tuos. 2. de simon.

108. ANTIM. Non dicit Tolet. teneri rusticum credere Parocho, sed Episcopo, quod certè aliqua observatione dignum est : hoc enim, saltem ut plurimum, & in multis locis, Parochorum captum superat, ut scilicet dogmata fidei & novas decisiones populo proponant, exponant, &c. Non nego, aliquos esse, quieo munere pro dignitate defungi possint, præsentim in celebrioribus civitatibus ; quod tamen multi sint ad id muneris inepti, in pagis præsentim, & villis, perspicuum esse constat . Sylvester etiam quem citat, in sum. v. fides, illud non habet in eo maiorem fidem desiderat, datus vero antecedenter, negari potest consequentia, nec c. per tuos. citatum dicit, teneri, sed tantum non peccare illum, qui sequitur consilium falsum aliquicui gravis auctoris, quod certè verissimum est ex nostris principiis, non tamen sequitur ex dicto antecedente ; ut patet ex ipfisterminis.

109. PITHANOPH. Hoc vitium nonnullis auctoriis sati familiare est, ut paginas falsis, aut certè partum appositi allegationibus impleant, Jurisconsultos illos imitari, qui pro utraq; parte, eodem textus, eadem auctorum loca citant, imitari potius deberent P. Thomam Sanchez, qui præ ceteris Scriptoribus, allegationes multiplicavit, ea tamen fide, quæ omnem fere superat fidem ; sed his omisitis, ad secundam auctoris rationem venio, quæ mihi efficaciter non videtur : multa, inquit, docuerunt SS. Patres, quædeinde ab Ecclesia damnata fuere, & hic Cyprianus

Cyprianum appellat; Augustinum, Hieronymum, Tiroletum, &c. idque licet ac sine peccato; ager &c. à culpabiliter fuisse, qui ea tenuissent, certus feliciter istud SS. Patribus; sed quid non tam etiam iis non confitit, minimè peccato; si enim illi; cur non sit cum nondum res turbas Ecclesie definita fuisse; illud etiam anserias mihi summopere non placet; quid enim SS. alias Patribus, errores affingere; & verò, tam ex his Cyprianum excipias, tres autem benigani explicari possunt, ac praeferim Hieronymus, quem maxima dixisse, reperies, mendacium licet non esse; inter disputandum quod dem Augustinus belopsum illi opposuit; nunquam tamen ille confessio majoris rigorem honore deSS. Patribus loqui volebat.

110. ANTRIM. Nonnullis id solenne est, ut ex aliis tantummodo praefatum nominis, depressione, sibi facient nomen; ex alio porto capite predicta ratio tenenda esse videatur; nempe dato antecedente illo, non contra consequentia, assertione suam non probantur; quia res divina fidei ante sufficientem & operum Ecclesiæ propositionem, non obligant, securi tantum jus naturale; immo sic facile in starem; valet hoc consequentia, non peccarunt illi SS. Patres docendo, sicut nec consilentes illos sequendo; quia valeat etiam ita, peccat doctor tenendo id, quod est minus probabile; igitur & is, qui doctor in hoc sequitur; cum uterque peccandi periculum eponat lese; quod si dicas, hunc laborare ingenuum vineum; ergo ideo præcisè non peccat, si ignorantiam invincibiliter laborat; non ideo, quia hunc suum sequitur; prædicta igitur ratio non videtur; secus tamen pro nostra sententia, illud dicitur quod in cap. Capellanus de felici, nimirum temporare illum, qui opinione alicuius Docto- rialium licet, sequitur; quandiu falsa non apparet, certò non constiterit, falsam esse; unde colligimus non peccare, qui sequitur opinionem probabilem, quia si probabile est, certò non constat, falsam pergamus.

111. PITHANOPH. Omitto tertiam rationem ex aliis, quodis, qui scrupulis angit, alis si habere debet; sed quid ad rem; non agitur ratio de scrupulis; sed veris & rationalibus, quod de opinionibus moralibus; nimirum quartam fiduciam, ex eo dictam, quod in Concil. Lateran. IV. Tridentini. Mogunciano IV. Colonensi. illud autem, ut in qualibet Cathedrali, deputetur analogus, quem verò finem hoc statutum habet, declaravit Honorius III. Ut scilicet erudiantur in hoc tam assertione non probata, in multis dubiis, in quibus auctor, tuius tenuisse absit, nec etiam facit ad rem; quod multa sequuntur arbitrio boni viri, vg. quanto pretio, tantum in alio genere illatum relaciendum fit; quæ quantitas in futuro ad peccatum mortale sufficiat, nec tam in his agitur de iure.

112. ANTRIM. Omitis lepidum antichronismum, sicut enim auctor declaratum fuisse ab Honorio III. quod viri ann. 1216. quem finem haberet prædictum statutum à commenoratis supra concilii constitutum, nimirum à Lateranef. IV. habito ann. 1518. à Mogunciano IV. habito ann. 1519. cap. 65. non s. Colonensi. III. habito. ann. 1549. sed mittimus iuxta, longè melius igitur assertione illam ex probasset, quod illiteratus non teneatur ad turram, quando sequitur turram, tamen autem bona fides reddat, bona demum fide doctoris consulti sententiam, etiam falsam sequatur, modò tamen aliunde dubia illi non sit Doctoris fides, sed quæsto te, expediamus rem istam, quæ jam mihi tedium est, quid tandem restat.

113. PITHANOPH. Unum dumtaxat, quod mihi mirum accidit, inde enim colligit & conicit, improbabilem esse illorum sententiam, qui docent, confessariorum sequi debere opinionem pœnitentis, & ad id teneri, quod est inquit, contra terum ordinem, pro quo Aristotelem citat 8. Physicor. docentem, necesse esse, ut mundus inferior contiguus sit supernis lationibus, &c. nec enim Jūdex, inquit, Rei sententiam sequi debet, sed Reus Judicis, alioquin Jūdex subditus esset, ac proinde Jūdex non esset, deinde posset pœnitentis non acceptare pœnitentiam impositam sibi, præterea deberet credere pœnitenti, dicenti se ab altero absolutum fuisse, imò confessarius deberet sequi opinionem pœnitentis, etiam si crederet, illam esse falsam, idque docere non verentur, inquit, Valentia & Sanchez, sed hoc est operari contra conscientiam, denique confessarius deberet pœnitentem absoluere, quem sciret aliquin habere peccatum mortale, quod religioni non ducit: haec ille, quæ tamen meo judicio facile refelluntur.

114. ANTRIM. Nihil unquam sanè facilius primò enim id male colligit ex priori assertione, licet enim illiteratus possit sequi opinionem magistri, seu confessarii, non tamen sequitur, improbabilem esse illam sententiam, quam inde dedit, nam fieri potest, ut pœnitens confessario sit longè doctor, unde licet confessarius eruditus & institutus teneatur pœnitentes illiteratos, non tamen literatos & doctos; quod ridiculum esset; modò rectè sentiantur rectè autem sentiantur in temporali, quando utuntur opinione certò probabili; neque hoc est contra rerum ordinem, ut pœnitens utitur jure suo; nec confessarius eidem potest imponere jugum dubium, seu dubiam obligationem; quod revera si faceret, non jam confessarium & medicum, sed legislatorem ageret; est Jūdex inquis; nemo id negat; jūdex novas leges condere nequit; sed debet judicare, secundum leges conditas, nimirum certas, nam lex dubia non obligat, immo & certa pœnitentis jura, quæ absque culpa violate nequit; nec propterea jūdex esse desinat; alioquin quotiescumque Jūdex judicat secundum jura, quæ favent Reo, ut revera judicatae per leges tenentur, Jūdex esse desineret; nec propterea fit subditus Reo; sed legi & rationi; unde ruit futile illud argumentum tanto apparatu oppositum, quasi Deus ex totius universi machina.

115. Inde autem non sequitur, posse pœnitentem impositam pœnitentiam non acceptare; quia non est certò probabile; si est rationalibus pœnitentia, post Tridentinum; nec enim confessarius tenetur sequi quamlibet opinionem pœnitentis, sed tantum illam, quam probabilem esse, certò constat; nec pœnitens hanc legem confessario imponit, ut eam sequatur, sed utitur jure suo, quo certè à confessario privari nequit, immo in hoc confessario subditus non est, cni tantum subiicitur, ratione materiae clavibus subiecta; id est, peccatorum; sed in; ulu opinionis certò probabilis nullum peccatum est; Ad ea verò, quæ dicit, inde sequi, quod teneatur confessarius credere pœnitenti, assertenti se absolutum fuisse à vinculo excommunicationis, ad forum judiciale deducere, facile respondeo, non esse opinionem probabilem, immo esse improbabilem valde probabile est, igitur confessarius

eam sequi non tenetur, nec potest, cum non sit tuta in praxi; si tamen aliqua opinio pœnitenti suffragetur, quæ sit tuta, quia certo probabilis, tenetur haud dubitè; etiam si oppositam veram esse, putaret; v.g. dubitat pœnitens, an attigerit annum 21. & credit, iuxta opinionem certè probabilem, in hoc dubio, se non teneri lege jejunii; confessarius teneri oppositam, hic non potest, hoc nomine, absolutionem eidem negare: cur enim? operatur, inquis, contra suam conscientiam, ex erroreagitur; nam si judicet opinionem pœnitentis certò probabilem esse, licet oppositam veram potius judicet, certò judicat esse tutam in praxi; ac proinde pœnitentem tutò & absque paccato illa ut, faliū estigatur, quod absoluendo, operetur contra suam conscientiam; nam certum judicium practicum non fundatur, ut jam dixi, in veritate incerta sed, in certa probabilitate opinionis: unde cum ipse confessarius non sit certus de opposito, juxta Paludanum, Sylvestrum, alioſ que ferè omnes antiquiores, & recentiores, iudicio pœnitentis, immo & suo, ut dixi, stare debet; Comitulus autem luculenter hallucinatur, dum vult, idem esse, facere contra suam opinionem, & contra suam conscientiam; quantum unum differat ab alio, vel ipmis Tyronibus notum est; cum opinio sit tantum probabilis, conscientia verò certa; adid denique, quod dicit, indesequi, à confessario eum posse absolvī, quem sciret, peccati mortalis, formulis scilicet, Reum esse, cuius tamen eum non pœnitit, eadem facilitate negatur, qua assertur, nulla enī est opinio probabilis, quæ id astruat, & qua fretus pœnitens confessorum ad illam adstringat, vi des, quām hæc levia sint.

116. PITHANOPH. Jam video, uti ante jam prævideram, sed quod in viceundiae Valentiam & Sanchez, quales viros, Deus immortalis, insimulet, eō quod dicant, Confessarium ad id teneri, quando scilicet pœnitentis opinio est verè ac certo probabilis, nullus enim alio modo rem istam intelligit, & omnes ultro concedunt, confessarium non tenevi, si partis oppositæ certus sit, aut saltem ex conscientia erronea certus sibi esse videatur, abstinere potuit ab eo scommate, sed grandia sistorum auctorum opera auctores suos laudent abundè atque defendunt, parum abest, quin saltem indicem apologum, sed parco, caterūm, quod habeat sententiam, Sanchez noster lib. 1. in Decal. cap. 9. num. 28. innumeros citat, puta Victoriam, Sot. Navarr. Ledefin. Henrīq. Azor, Suar. Vasquez, Polanc. Manuel, Jafon, Salas, Valent. Sayr. adde alios recentiores, Lugo, Martimon Castro Balao, Laym. &c. hoc autem de Valencia, & Sanchez dictum, mihi revocat in memoriam illud cincillati, cuius nominis parco, dictum, qui cum in collatione morali publica Suarez ab uno ex iis citatum fuisse audiisset, excanduit illico, ecquis est ille Suarez, inquis? quis ille Suarez? cuius non sum dignus, fere dixi, dignus non es, solvere corrigiam calcamenti, cui, ut dicam quod res est, una dumtaxat antiquitas decit, ut ex primariis Theologia Principibus censeatur: quod verò subnecit de Doctorum & opinionum detectu, ad rem nihil facit, modo certo constet, opinionem esse probabilem, nihil pro�is de periculo meruendum, Doctorem autem, seu senem, seu juniores, eum esse oportet, qui doctrinam, pœnitiam, iudicium, pietatem cum multo usu coniunxerit: longus usus, ut plurimum saltem, senum est, cum verò senem dico, de crepitum non intelligo, sed quinquagenario majorem, vidimus aliquando pueros senes, & senes pueros;

ros; Doctorem Angelicum etiam juniores potius consulere, quam multos septuagenarios: quod multa antiquorum opiniones jam antiquatè sunt & obsoleta, non erat quod auctor inficias ire; ducetas hujusmodi, si à me aliquis exigat, facile recensē; nec etiam, quod quadraginta quinque propositiones postremo decreto, ut falsas damnatas fuissent, iterum dicere; cum ex sola decreti inspectione, falsissimum esse constet, easque dumtaxat juniorum esse; cum reverè omnes ferè antique sint, præter eas, quas argumenta novitas antiquas esse non patitur, quod reverè probandum suscipio, si aliquis fidem in hoc mihi detrectet: excerpta ex Guimenti illius non sunt, sed antiquorum: quod ut probetur, oculis dumtaxat opus; nam auctorum loca fideliter referunt; antiquorum item, quæ à Gonetio, & alio, quem auctor appellat, recensentur, & aliquot recentioribus ab hoc ultimo injuste affecta; & verò recumentio, multas antiquorum opiniones paulò laiores à vestris auctoriis castigatas & temperatas fuissent: quod demum aliqua opinio inde suam vim, & licitum, vel illicitum utrum ducat, quod ad proprium commodum spectet; falsissimum esse, jam diximus; nihil enim facit proprium commodum, ad probabilitatem opinionis: Unde, vel certò est probabilis, vel non, præcisò proprio commodo, si primum, tuta est; si alterum, tuta non est, si de servanda lege agatur; nam si non agatur de servanda lege, quilibet opinio tuta est.

117. ANTIM. Nihil ergo restat, ut video, nec a te dictis quidquam addendum esse putaris; uno cetero & tractu, omniaretulisti simul & refutasti; quare huic concessu finem tandem imponamus; alium si de te licet, post alterum diem, instituemus, ac discutiemus alium libellum cuius copiam mihi fecisti.

PITHANOPH. Per me licet, oportet adero, & libellum feram: vale Antime, cui sanè multum ame deberi profitor.

ANTIM. Tu etiam vale, Pithanophile, ac tibi persuade, te a me plurimum diligis.

DIALOGUS V.

De Opinione probabilis.

In quo ea religiosè ac modestè refelluntur, quæ Pater Vincentius Baro, Patri Fabri in sua Theologia morali, & quibusdam aliis imposuit.

1. CUM hæc etiam ad Probabilitatum argumentum pertineant, sub hac Dialogi forma, eadem comprehendere, non dubitabit; & quia difficile est, ictum Hominem, à quo dira omnia, non modò adversus auctores nostros, eosque primæ classis & magni nominis, sed adversus Societatem universam congesta sunt, ea, qua pars est, tum animatum maximè stylī moderatione confutare, dabo singularem operam, & in iudicij præsentim emitat, ne quid cōvici, aut recriminationis, immò ne quid durius, vel asperius mihi excidat, quo vel minimum caligatiovis etiam oculi pudor peistringatur; eo dumtaxat nomine illius